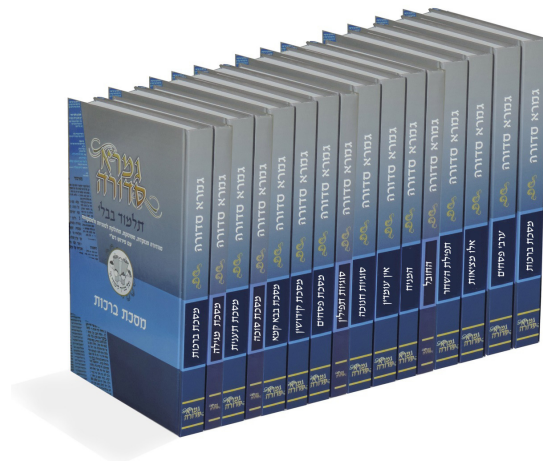

גמרא סדורה

גמרא בעריכה מבארית

מסכת נדרים

פרק ד' - "אין בין המוֹדֵר"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רשי"י

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד לצורך אישי וללא מטרת רווח.

מסכת נדרים פרק ד' - "אין בין המוֹדֵר" 1. לב, ב

רש"י

מתני'

אין בין המוֹדֵר הנאה מחבירו. שחבירו הדירו שלא יהנה ממנו בשום ענין:

למוֹדֵר ממנו מאכל. שלא הדירו אלא הנאת מאכל:

אלא דריסת הרגל. לעבור בחצרו ולקצר דרכו:

וכלים. ולהשתמש בכלים של מדין שאין עושין בהם מאכל דמוֹדֵר הנאה אסור בדריסת הרגל דהיינו הנאה שמקצר דרכו ולהשתמש בכליו אבל מוֹדֵר ממנו מאכל מותר בשתיחן לפי שזה לא הדיר ממנו אלא מאכל:

גמ'

מאן תנא. דמוֹדֵר הנאה אסור בדריסת הרגל ובכלים וכו' אע"ג דלא מיחזי הנאה:

רבי אליעזר היא דאמר אפילו ויתור כו'. ויתור זהו כגון שלקח מדה של תפוחים בפרוטה ולאחר שמדד לו המדה מוסיף לו שתים או שלשה וזהו דרך של חנוונין להוסיף על המדות משלהן הואיל ובלא תנאי נותן לו לא מיחזי כמקח אלא כמתנה ואליבא דרבי אליעזר ' אסור המוֹדֵר באותו היתור של מדידת פירות הכא נמי אף על גב דדריסת הרגל לא הויא הנאה גמורה אסור:

משנה

אין בין המוֹדֵר הנאה מחבירו, למוֹדֵר הימנו מאכל, אלא דריסת הרגל, וכלים שאין עושין בהם אוכל נפש.

המוֹדֵר מאכל מחבירו, לא ישאילנו: נפה וכברה וריחים ותנור, אכל משאיל לו: חלוק וטבעת וטלית ונזמים.

גמרא

מאן תנא?

אמר רב אדא בר אהבה: רבי אליעזר היא.

דתנאי:

"דבי אליעזר אומר: אפילו ויתור אסור במוֹדֵר הנאה".

2. לב, ב - לג, א

"המוֹדֵר מֵאֵכֶל מִחִבְרֵוֹ לֹא יִשְׁאִילֵנוּ: [נִפְּהָ וּבְבִרָה וְרִיחִים וְתַנּוּר, אֲבָל מִשְׁאִיל לֹ: חֶלּוֹק וְטַבְעַת וְטִלְיִת וְנִזְמִים]."

לג, א וְהָא מִן מֵאֵכֶל נִדְר!

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ:

בְּאוֹמַר: "הַנְּאִת מֵאֵכֶלָּךְ עָלַי".

אִימָא: שְׁלֵא יִלְעוֹס חִטִּין וְיִתֵּן עַל מִכְתּוֹ!

אָמַר רַבָּא:

בְּאוֹמַר: "הַנְּאִה הַמְּבִיאָה לְיַדִּי מֵאֵכֶלָּךְ עָלַי".

אָמַר רַב פִּפְא:

שֶׁק לְהִבְיָא פִירוֹת,

חֲמוֹר לְהִבְיָא עָלְיוֹ פִירוֹת,

וְאִפְּיֵלוּ צִנָּא בְּעֵלְמָא -

הַנְּאִה הַמְּבִיאָה לְיַדִּי מֵאֵכֶל הוּא.

בְּעֵי רַב פִּפְא:

סוֹס לְרִכּוּב עָלְיוֹ וְטַבְעַת לִירָאוֹת בָּהּ - מַהוּ?

מִיפְסָק וּמִיזֵל בְּאַרְעִיהָ - מַאי?

תָּא שְׁמַע:

"אֲבָל מִשְׁאִיל לֹ חֶלּוֹק וְטִלְיִת וְנִזְמִים וְטַבְעוֹת".

הִיכִי דְמִי?

אִילִימָא: שְׁלֵא לִירָאוֹת בָּהֶן - צְרִיכָא לְמִימַר!?

אֵלָא לָא, אִפְּיֵלוּ לִירָאוֹת בָּהֶן, וְקַתְּנִי מִשְׁאִילוֹ!

לָא, לְעוֹלָם שְׁלֵא לִירָאוֹת,

וְאִיִּדִּי דְקַתְּנִי רִישָׁא: "לֹא יִשְׁאִילֵנוּ",

תְּנָא סִפְּא: "מִשְׁאִילוֹ".

רס"י

וְהָא מִן מֵאֵכֶל עֲצָמוּ נִדְר. וְאִמָּאִי אֶסוּר לְהַשְׁאִילוֹ נֶפֶה וְהֵי לָא מֵאֵכֶל נִינְהוּ:

הַנְּאִת מֵאֵכֶלָּךְ עָלַי. יֵהָא אֶסוּר:

וְאִימָא. מֵאִי הַנְּאִת מֵאֵכֶלָּךְ שְׁלֵא

יִלְעוֹס חִטִּין שְׁלוֹ וְיִתֵּן עַל גְּבִי

מִכְתּוֹ וְהִיֵּינוּ נִמִּי הַנְּאִת מֵאֵכֶלָּךְ

וְאִכְתִּי אִמָּאִי לֹא יִשְׁאִילֵנוּ נֶפֶה

וּכְבֵּרָה:

הַמְּבִיאָה לְיַדִּי מֵאֵכֶלָּךְ עָלַי. וְנֶפֶה

וּכְבֵּרָה מְבִיא מֵאֵכֶלָּךְ לְמֵאֵכֶל

וְלִהְיִי לֹא יִשְׁאִילֵנוּ לֹ:

אִפְּיֵ שֶׁק וּכְוִי וְאִפְּיֵ צִנָּא

בְּעֵלְמָא. שֶׁל מְדִיר אֶסוּר לְמוֹדֵר

לִיתֵן בַּהּ פִירוֹת דְהַנְּאִה הַמְּבִיאָה

לְיַדִּי מֵאֵכֶל הוּא וְאֶסוּר:

סוֹס לְרִכּוּב עָלְיוֹ. לִילְךְ לְבֵית

הַמְּשֵׁתָה:

אוֹ טַבְעַת לִירָאוֹת בָּהּ. בְּבֵית

הַמְּשֵׁתָה כְּדִי שִׁינְהִגּוּ בּוֹ כְּבוֹד

וְהִיֵּינוּ הַנְּאִה:

מִיפְסָק וּמִיזֵל בְּאַרְעִיהָ. שְׁהוֹלְךְ

דֶּרֶךְ קֶרְקַעוּ לְבֵית הַמְּשֵׁתָה

וּמִקְצֵר דְרִכּוֹ:

מַהוּ. מִי הוּי הַנְּאִה הַמְּבִיאָה

לְיַדִּי מֵאֵכֶל בְּכֹל הֵינִי אוֹ לֹא:

צְרִיכָא לְמִימַר. דְשֵׁרִי הָא לִיכָא

הַנְּאִה כֻּלָּל:

וְקַתְּנִי מִשְׁאִילוֹ. וְשִׁימַּ דְשֵׁרִי:

לֹא לְעוֹלָם. אִפְּיֵ שְׁלֵא לִירָאוֹת

בָּהּ וּבְדִין הוּא דְלֹא הִיָּה צְרִיךְ

לְמִיתְּנִי מִשְׁאִילוֹ:

אֵלָא אִיִּדִּי וּכְוִי. וְמַהָּא לִיכָא

לְמִשְׁמַע מִינָהּ:

3. לג, א

רפ"י

מתני'

מקום שמשכירין שנוהגין להשאיל כל אלו הדברים על ידי שכירות אסור למדיר להשאילו דכיון שנוהגים להשכיר מיחזי כהנאה המביאה לידי מאכל ואסור:

גמ'

מכלל דרישא. דקתני לא ישאילנו נפה וכברה הוי אע"פ שאין משכירין כלומר שאין נוהגין להשאיל בשכירות אע"ג דלא הוי הנאה גמורה דכיון שאין משכירין מאי קא מהני ליה אם זה לא ישאילנו שכנו אחר משאילו בחנם שהרי מקום שאין משכירין הוא:

מאן תנא. דאפילו הכי אסור:

ר' אליעזר היא. אבל סיפא דקתני מקום שמשכירין אסור דברי הכל היא דהנאה גמורה היא:

משנה

**וְכָל דְּבַר שְׂאִין עוֹשִׂין בּוֹ אוֹכֵל נֶפֶשׁ,
מְקוֹם שֶׁמְשַׁכְּרִין בְּיוֹצֵא בָהֶן - אֶסוּר.**

גמרא

מכלל דרישא: אף על פי שאין משכירין. מאן תנא?

אמר רב אדא בר אבהו:
רבי אליעזר היא.

4. לג, א-ב

רס"י

מתני'

שוקל לו את שקלו. המדיר יכול ליתן בשבילו מחצית השקל שנותנין לתרומת הלשכה ויכול לפרוע חובו ואין מהנה לו כלום מדקתני פורע חובו אלמא לא מהני ליה מנכסיו דהא לא יהיב ליה בידים ממש:

גמ'

אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא. שמברח חובו מעליו ושרי: **מאן תנא.** דאברוחי שרי: **דברי חנן היא.** דאמר איבד מעותיו שאין למלוה על בעלה של זו כלום הואיל ולא נתן בידו אלא הברח ארי מעליו שפירנס את אשתו שהוא חייב לזונה ה"נ כי פרע חובו אברוחי ארי הוא שאין לו לפרוע על החוב כלום ולהכי שרי דאי כהנים גדולים דפליגי עליה דחנן היא כיון דאמרי ישבע כמה הוציא ויטול מן הבעל הכא נמי סבירא להו כי פרע חובו יכול הפרוע לגבות מן הלוח ולחכי הוי הנאה גמורה אם אין הפרוע חוזר וגובה ממנו ואסור: דיהיב ליה ע"מ שלא לפרוע מזה דהשתא כי פרעו זה לא הוי הנאה הואיל ואי בעי לא מצי למיגבא מיניה כלום ושוקל לו את שקלו נמי מוקמינן ליה לדברי הכל כה"ג שאינו מהנה לו כלום כגון שהוא עצמו שקל את שקלו ושגרו לירושלים ונגב או אבד לאחר שנתרמה הלשכה והאי לא נתחייב באחריותו ולא היה לו לפרוע דהכי קי"ל (בי"מ נו:): בני העיר ששיגרו את שקליהן ונגבבו או שאבדו אם נתרמה התרומה נשבעין השלוחין לגזברים שאבדו ובעלים פטורים דתורמין על האבוד ואם קודם שנתרמה הלשכה נשבעין לבני העיר לפיכך כי חזר הנודר ופרע שקלו מותר דלא מהנה ליה כלל: **משום לפרוע.** דהתם אי הוה פרע טובו הוה מהני ליה:

מְשָׁנָה

המנודר הנאה מחבירו:

שוקל לו את שקלו,

ופורע את חובו,

ומחזיר לו את אבידתו.

מקום שנותלין עליה שְׂכָר תפול הנאה להקדש.

גְּמָרָא

אלמא: אברוחי ארי בעלמא הוא, ושרי.

מאן תנא?

אמר רב הושעיא:

לגב, זו דברי חנן היא.

רבא אמר:

אפילו תימא: דברי הכל,

גבי מנודר הנאה דיהיב על מנת שלא לפרוע.

מאי חנן?

דתנן:

"מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנס את אשתו.

חנן אמר:

איבד את מעותיו.

נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמר:

ישבע כמה הוציא, ויטול.

אמר רבי דוסא בן הרבנים: כדבריהם.

אמר רבי יוחנן בן זבאי:

יפה אמר חנן, הניח מעותיו על קרו הצבי" (כתובות קז:).

רבא לא אמר כרב הושעיא - דקא מוקים לה למתניתין כדברי הכל.

רב הושעיא לא אמר כרבא - גזירה שלא ליפרע משום ליפרע.

5. לג, ב - לד, א

רס"י

תפול הנאה להקדיש. מפי בגמרא: לא שנו. דמחזיר לו אבידתו אלא כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה שהמחזיר הדירו מנכסיו:

דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה קמהדר ליה. וליכא הנאה שאינו מהנהו מנכסיו כלום: **אבל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר.** דמחזיר מודר מבעל אבידה לא מצי מהדר ליה אבידתו משום דאי מהדר ליה הוה מתהני מבעל אבידה:

פרוטה דרב יוסף. דאמר רב יוסף העוסק במצוה פטור מן המצוה ולא בעי למיתב ליה פרוטה לעניא בשביל אותה מצוה שמקיים הלכך אין מחזיר לו אבידתו:

פרוטה דרב יוסף לא שכיח. דלא שכיח כה"ג דלהוי שביק ולא יהיב פרוטה לעניא בשביל אותה מצוה ולא מתהני מיניה כלל לפיכך מחזיר לו אבידתו:

מקום שנוטלין עליה שבר. חזרת אבידה שבר: **תפול הנאה להקדש.** דכיון דמודר ממנו הנאה לא מצי האי למיתב ליה שבר: בשלמא למי"ד אפי' בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר נמי מהדר ליה אבידתו היינו דקתני מקום שנוטלין עליה שבר תפול הנאה [להקדש] כיון דמחזיר לא מצי למישקל מיניה השכר לפי שזה בעל אבידה הדירו מנכסיו אינו יכול להשתייר השכר בידו דמקום שנוטלים עליה שבר הוא לא מצי בעל אבידה למימר הואיל ואינו יכול ליטול השכר יהא שלי לפיכך תפול הנאה להקדש ואי נכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה והאי מחזיר אדם עשיר הוא ואינו רוצה לקבל שכרו דזילותא הוא לקבל השכר מכל מקום האי בעל אבידה לא מצי תפיס לשכרו משום דמודר הוא מנכסי מחזיר ושכרו איתיה גביה דמקום שנוטלין עליה שבר הוא לפיכך תפול הנאה להקדש:

אלא למי"ד. כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מהדר והתם איכא למימר תפול הנאה להקדש אבל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא מהדר הואיל ולא מהדר ליה לא יהיב ליה אגרא אם כן מאי תפול הנאה להקדש איכא למימר הכא הואיל ולא בר אגרא הוא: **תרוץ אחדא קתני.** אחד לחוד מיירי תפול הנאה להקדש בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה דבעל אבידה לא מצי תפיס אגריה דמחזיר דלא מצי למיתתני מיניה ומחזיר נמי לא בעי ליטול שכר דעשיר הוא להכי תפול הנאה להקדש:

לא שכיחא. וליכא הנאה כלל: **משום דקא מהני ליה.** דאע"ג דמידעם דנפשיה מהדר ליה אפי"ה מהני ליה דדמי כמאן דמהני ליה מנכסיו:

להדר ליה. משום דמידעם דנפשיה מהדר ליה ולא מהני ליה כלום: בשלמא למי"ד אף בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מהדר: **הינו דמתרץ מקום.** כלומר דמשכחת ליה מקום שנוטלים עליה שבר תפול הנאה להקדש דכיון דנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא מצי בעל אבידה לשייר השכר לעצמו דהא נכסי מחזיר הן ואסורין עליו וצריך לו ליתן השכר והמחזיר אי אדם עשיר ואינו רוצה לקבל השכר להכי תפול הנאה להקדש:

אלא למאן דאמר בשנכסי מחזיר אסורין. על בעל אבידה לא מהדר היכי מתרץ מקום. שנוטלין עליה שבר הא ליכא שכרו כלל דלא מהדר והכא ליכא לתרוצי אחדא קתני דהתם דכיון דקאמר בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה קא מוקי ביה תפול הנאה להקדש דכופין לבעל אבידה שיתן השכר להקדש ואין יכול להחזיק בו דנכסי מחזיר אסורין הן עליו אבל הכא ליכא לתרוצי אחדא קתני אנכסי בעל אבידה אסורין עליה דכיון דנכסי מחזיר אין אסורין על בעל אבידה מצי האי בעל אבידה למיתפס השכר לנפשיה ולא נפיל להקדש והיכי מתרץ מקום קשיא:

"מחזיר לו את אבידתו".

פליגי בה רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: לא שנו אלא בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה, דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה קא מהדר ליה. אבל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר, לא קא מהדר ליה, דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף. וחד אמר: אפילו נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר, מהדר ליה, ומשום פרוטה דרב יוסף לא שכיח.

לד, תנן:

"מקום שנוטלין עליה שבר תפול הנאה להקדש".

בשלמא למאן דאמר: אפילו בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר נמי מהדר - היינו דקתני: **"מקום שנוטלין עליה שבר",** תפול הנאה להקדש. אלא למאן דאמר: כשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר, לא מהדר - אמאי תפול הנאה להקדש?

אחדא קתני.

איכא דמתני לה בהאי לישנא:

פליגי בה,

רבי אמי ורבי אסי;

חד אמר: לא שנו אלא בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר, ומשום פרוטה דרב יוסף לא שכיח.

אבל נכסי מחזיר - אסורין על בעל אבידה, לא מהדר ליה משום דקא מהני ליה. וחד אמר: אפילו נכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מותר. דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה קמהדר ליה.

תנן:

"מקום שנוטלין עליה שבר תפול הנאה להקדש".

בשלמא למאן דאמר: אפילו בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מהדר - היינו דמתרין **"מקום",**

אלא למאן דאמר: כשנכסי מחזיר אסורין, ולא מהדר היכי מתרין **"מקום"?**

קשיא!

6. לַד, ב

כ"ז

כבר של הפקר. וכ"ש אי דנפשיה אלא רבותא קמ"ל דמצוי זכי בהפקר לחליה קדושה עילויה:

נטלה על מנת לאוכלה. דכיון שהחזיק בו קנאה ואם אכלה מעל לפי כולה ומשלם להקדש לפי כולה וחומש שהרי הוציאה לחולין:

אבל נטלה על מנת להורישה לבניו. ואחר כך הקדישה עסקינן דקודם לכן לא יכול להקדישה:

לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבה. שאינו משלם להקדש אלא כפי חזקת טובה שנותן לאביו אחד מן הבנים בשביל שמורישה לו והיינו טובת הנאה: ככרי יהא אסור עליך וחזר ונתנו למודר במתנה מהו:

לד, ב אמר רבא:

היתה לפניו כפר של הפקר,

ואמר: "כפר זו הקדש",

נטלה לאוכלה - מעל לפי כולה

להורישה לבניו - מעל לפי טובת הנאה שבה.

7. לַדָּבָר - לַה, א

רַש"י

כי איתיה ברשותיה. כלומר כל זמן שהוא של מדיר הוא דאסור דהכי משמע ככרי כל זמן שהוא שלי:

או דלמא עליך א"ל. ועליוה שויתיה לאותו ככר הקדש ואע"פ שנתנו לו במתנה אסור:

אלא. הא קמבעיא ליה האי דאמר ככרי עליך אי אמרי דכל זמן שהוא ברשותיה. דאי אתי לידיה מיניה דיליה קאמר ליה:

ולאפוקי דאי גנבה מיגנב. לאותו ככר ונתנה לו הגנב במתנה שאינו אסור בה הואיל והוא עצמו לא נתנה לו או דלמא אע"ג דאי גנבה ליה מיגנב אסירה ליה:

לא לאפוקי דאי אזמניה עליה. למיכל מההוא ככר מעיקרא והדר א"ל ככרי עליך דהתם כיון דאזמניה עליה קנה חלקו כמה שהוא יכול לאכול הימנה ואינו יכול לאוסרה עליו דלאו כוליה דנותן הוא אלא גם דמוזמן:

ה"ג קונם פרה שאני הנאה לך. והכי משמע קונם יהו עליך שאר פרות שיש לי שאני מהנה לך כלומר שאין לי פרה אחרת וזו שיש לי איני משאילך שזו לא רצה להשאילו והאחרות אסורות עליו בנדר או שאמר לו נכסי אסורין עליך אם יש לי פרה אחרת אלא זו ונמצא שיש לו פרה אחרת אסור לישראל ליהנות:

קונם קורדום שיש לי שאיני קנוי. כלומר שלא קניתי קורדום אחר וזה איני משאילך שאני צריך לו או שאמר לו קונם נכסי יהו אסורים עלי אם יש לי קורדום אחר אלא זה ונמצא שיש לו קורדום אחר:

בחייו אסור. בעל הקורדום אסור ליהנות מנכסיו כל ימי חייו אי נמי בחייו דמדיר אסורין נכסיו על המודר:

מת. המשאיל: או שנתנה לו במתנה למודר אמר לן המורה האי דקתני מת לא קאי אסיפא כלל דהיכי מצי קתני אסיפא [דהא] קתני נכסי עלי מת או שנתנה לו במתנה הרי זה מותר מי מותר הרי אנפשיה קאמר אלא ארישא קתני אהשאיילני פרתך שאם מת המדיר מותר בפרה או בנכסים של מדיר דהא אמר נכסי ומאחר שמת לאו נכסיה דידיה אינון והכא נמי אם ניתנו לו במתנה ואמר לן המורה דכסייג שאני הנאה שאינו קנוי כינוי לשון בני אדם (שרי) דהכי היו נודרים בירושלים ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם קתני שניתנו לו במתנה הרי זה מותר וקשיא לרבא דאמר אע"ג דיהיב ליה במתנה אסור:

אמר לך רבא הכא במאי עסקינן כגון שניתנה לו על ידי אחר. שבעל הפרה נתנו לאחר ואותו אחר נתנו לשואל ולהכי מותר שכבר הוציאה משאיל מרשותו כשנתנה לאחר אבל היכא דאמר ליה ככרי עליך ולא נתנה לו על ידי אחר הואיל ולא יצאת מרשותו קודם לכן אסור ולא דמי להיכא דאיגנבה מיניה משום דהיכא דאיגנבה מיניה הואיל ושלא מדעתו דבעל הככר יצא מרשותו כעודה בידו דמי ואסור אבל היכא שנתנה לו במתנה על ידי אחר יצאת מרשותו מדעתו:

ולא קתני שנתנה לו. דמשמע שהוא עצמו נתנו לו:

בְּעָא מִיְנִיה רַב חֵיִיא פַּר אַבִּין מַרְבָּא:
"כַּפְרֵי עֲלִיךְ" - וְנִתְּנָה לּוֹ בְּמִתְּנָה, מַהוּ?

"כַּפְרֵי" אָמַר לּוֹ -

כִּי אֵיתִיה בְּרִשׁוּתִיה הוּא דְאָסוּר,

אוּ דְלָמָא:

"עֲלִיךְ" אָמַר לִיה, עֲלִיּוּה שְׁוִיתִיה הַקְּדֵשׁ?

אָמַר לִיה:

פְּשִׁיטָא דְאָף עַל גַּב דִּיהֶבְהָ לִיה בְּמִתְּנָה אָסוּר.

אָלָא "כַּפְרֵי עֲלִיךְ" לְאִפּוּקֵי מַאי?

לְאוּ לְאִפּוּקֵי דְאִי גִנְבָה מִיְנִיה מִיִּגְנַב?!

אָמַר לִיה:

לָא, לְאִפּוּקֵי דְאִי אֲזַמְנִיה עֲלָה.

לְהָא אֵיתִיבִיה:

"אָמַר לּוֹ: "הִשְׁאִילְנִי פְּרִתְךָ,"

אָמַר לּוֹ: "קוֹנָם פְּרָה שְׁאֲנִי קְנוִי לְךָ,"

"נִכְסֵי עֲלִיךְ אִם יֵשׁ לִי פְּרָה אֶלָּא זֶה,"

"הִשְׁאִילְנִי קְרֻדוּמְךָ,"

אָמַר לּוֹ: "קוֹנָם קְרֻדוּם שְׁיֵשׁ לִי שְׁאֲנִי קְנוִי,"

"נִכְסֵי עָלִי אִם יֵשׁ לִי קְרֻדוּם אֶלָּא זֶה,"

וְנִמְצָא שְׁיֵשׁ לּוֹ -

בְּחַיּוֹ - אָסוּר,

מֵת, אוּ שְׁנִתְּנָה לּוֹ בְּמִתְּנָה - הֵרִי זֶה מוֹתֵר!"

אָמַר רַב אֲחָא בְּרִיה דְרַב אִיקָא:

שְׁנִיתְּנָה לּוֹ עַל יְדֵי אַחַר.

אָמַר רַב אֲשִׁי:

דִּיקָא נְמִי דְקִתְּנִי: "שְׁנִיתְּנָה לּוֹ", וְלֹא קִתְּנִי: "שְׁנִיתְּנָה לּוֹ".

8. לה, א

רַס"י

יש מעילה בקונמות. היכא דאמר קונם ככר זה ואכלו מי הוי כהקדש מעליא דיש בו מעילה ומעל או לא: [תניתוה מקום] שנוטלין עליה שכר. ומודר היינו דאמר קונם ומדמי ליה להקדש: קונם ככר זה הקדש. שאמר בלשון הקדש ובלשון קונם והוא הדיון נמי לא אמרה אלא בלשון קונם: בין הוא בין חבירו מעל. שהרי הקדישה סתם אכולי עלמא: לפיכך. הואיל ויש בה מעילה יש בה פדיון ויצאה לחולין דהוי כשאר הקדש: אמר זו עלי הקדיש. כיון דאמר עלי עליה דידיה שוויה הקדש והוא מעל אם אכל חייב לשלומי: חבירו לא מעל. דלא אסרה אלא על עצמו וגבי חבירו הוי כחולין: לפיכך אין לה פדיון. שהוא עצמו אין יכול לפדותה לעולם שהרי אמר עלי ולא על אחר ואחר אין יכול למעול בה: בין כך ובין כך. בין אמר סתם בין אמר עלי לא מעל בין הוא ובין חבירו אף על פי שאמר הקדש כיון דאמר נמי קונם שאין מעילה בקונמות:

בְּעָא מִינֵיהּ רַבָּא מַרְבַּ נְחֻמָּן:
יֵשׁ מְעִילָה בְּקוֹנְמוֹת, אוּלַּא?

אָמַר לֵיהּ:

תְּנִיתוּהּ:

"מְקוֹם שְׁנוּטְלִין עֲלֶיהָ שְׂכָר - תִּיפּוּל הַנָּאָה לְהַקְדֵּשׁ".

לְמִימְרָא: כִּי הַקְדֵּשׁ, מִהַ הַקְדֵּשׁ יֵשׁ בּוֹ מְעִילָה אִף קוֹנְמוֹת יֵשׁ בְּהוּן מְעִילָה.

כְּתַנְאִי:

"קוֹנָם כְּבָר זֶה הַקְדֵּשׁ", וְאַכְלָה - בֵּין הוּא וּבֵין חֲבִירוֹ מְעַל,

לְפִיכָךְ יֵשׁ לָהּ פְּדִיוֹן.

"כְּבָר זֶה עָלַי לְהַקְדֵּשׁ", וְאַכְלָה - הוּא מְעַל, חֲבִירוֹ לֹא מְעַל,

לְפִיכָךְ אֵין לָהּ פְּדִיוֹן,

דְּבָרֵי רַבֵּי מֵאִיר.

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:

בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ לֹא מְעַל, לְפִי שְׂאִין מְעִילָה בְּקוֹנְמוֹת".

רפ"י

מי מעל. אליבא דמאן דאמר יש מעילה בקונמות קבעי:
 הא לא אסירא עליה. דנותן:
 התירא ניחא לי דתיתיב לי איסורא לא בעיתי. כלומר דבתורת היתר קבלתיה ממך ולא בתורת איסור:
 וכסבור של חולין הן מעל. אעפ"כ הכי נמי אף זה המקבל אע"פ שסבור זה המקבל שהיתר הוא כי אכלה מעל:

9. לה, א

אמר ליה רב אחא בריה דרב אוןיא לרב אשי:
 "כפרי עליך" ונתנה לו במתנה, מי מעל?

למעול נותן - הא לא אסירא עליה!
 למעול מקבל - יכול דאמר: היתירא בעיתי, איסורא לא בעיתי.

אמר ליה: מקבל מעל לכשיוציא.

שקל המוציא מעות הקדוש לחולין, כסבור של חולין הוא - מועל.
 אף זה - מועל.

10. לה, ב

כ"ט

לה, ב מְשַׁנָּה

וְתוֹרָם אֶת תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשָׂוֹתָיו לְדַעְתּוֹ,
וּמִקְרִיב עָלָיו קִינֵי זָבוּי, קִינֵי זָבוּת, קִינֵי יוֹלְדוֹת חֲסָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת.
וּמְלַמְדוֹ מִדְּרַשׁ הַלְכוֹת וְאֲגָדוֹת, אֲבָל לֹא יִלְמְדֵנוּ מִקְרָא.
אֲבָל מְלַמֵּד הוּא אֶת בְּנָיו וְאֶת בְּנוֹתָיו מִקְרָא.

מתני'
ותורם את תרומתו וכו'. מפרש בגמרא:
[ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו יכול להקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וכו'.

גמ'
הני כהני שמקריבין קרבנות: שלוחי דידן. דבעלי קרבן: הא קא מהני ליה. שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו:
אלא. מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ שלוחי דשמיא ניהו: [ולטיטעמידן] אם כן שלוחי דשמיא ניהו ליתני סתם מקריב עליו קרבנות אלא מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ שלוחי דידן ניהו ודקשיא לן הא קמהני ליה תריץ לא קמהני ליה דבמחוסרי כפרה שאני כי הני דמתני':
דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת. כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים חוץ ממחוסרי וכו':

על בניו ועל בנותיו הקטנים. כשהן מחוסרי כפרה דכתיב זאת תורת הזב וגוי ונשים שמביא קרבן עליהן אע"פ שאין להם דעת הם הכי נמי גדולים אין צריכין להביא כפרתן לדעתן הלכך הואיל ומקריב עליו שלא לדעתו לא מהני ליה דהא לא ידע ומותר:

אלא מעתה לר' יוחנן. דמפיק מזאת תורת הזב בין גדול בין קטן הכא נמי מצוי למימר מהאי קרא נמי:

שמה תתעבר ותמות. ודאי אלמא לאו בת לידה היא: אמר לך רבי יוחנן. ההוא זאת תורת היולדת לא מרבי לה לקטנה אלא בגדולה מיירי וקא מרבה אפילו יולדת שוטה:

שכן אדם מביא קרבן עשיר אפילו על אשתו שוטה. אדם מביא קרבן עשיר על אשתו בין פקחת בין שוטה ולא אמרינן דאע"פ שנשאת לעשיר עניה היא דמה שקנתה אשה קנה בעלה אלא כל הקרבנות שחייבת מביא עליה:

שבך כתב לה ואחריות כו'. דהכי משמע אחריותא עלי וכו' היכי דהאי מביא קרבן על אשתו יולדת אפילו שוטה כך כל מחוסרי כפרה אין צריכין דעת ולעולם שלוחי דידן ניהו:

גמרא

איבעיא להו:

הני כהני, שלוחי דידן הוו?

או שלוחי דשמיא?

למאי נפקא מינה?

למודר הנאה.

אי אמרת: שלוחי דידן הוו - הא מהני ליה ואסור.

ואי אמרת: שלוחי דשמיא - שרי.

מאי?

תא שמע:

דתנן:

"מקריב עליו קיני זבין" כו'.

אי אמרת: "שלוחי דידן" - קא מהני ליה!

ולטיטעמידן, ליתני: מקריב עליו קרבנות!

אלא, מחוסרי כפרה שאני.

דאמר רבי יוחנן:

הכל צריכין דעת, חוץ ממחוסרי כפרה.

שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים,

שנאמר: "זאת תורת הזב" (ויקרא טו, לב),

בין גדול בין קטן.

אלא מעתה לרבי יוחנן, "זאת תורת היולדת" וגו' (ויקרא יב, ז) -

בין קטנה ובין גדולה?!

קטנה בת לידה היא?!

והא תני רב ביבי קמיה דרב נחמן:

"שלוש נשים משמשות במוך:

קטנה,

ומעוברת,

ומניקה.

"קטנה" - שמא תתעבר ותמות!"

היא "זאת תורת היולדת" - בין פקחת בין שוטה,

שכן אדם מביא קרבן על אשתו שוטה,

כדברי רבי יהודה.

דתניא:

"רבי יהודה אומר:

אדם מביא קרבן עשיר על אשתו.

וכל קרבנות שחייבת,

שכך נותב לה:

רַס"י

אם היה כהן. המדיר:

יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו. קתני סתם דמשמע כל חטאות ואשמות ואע"ג דלא מחוסרי כפרה נינהו: לא לעולם שלוחי דידן נינהו ומאי דם חטאתו ודם אשמו דקתני חטאתו של מצורע כו'. דהיינו מחוסרי כפרה וכו' וה"ה לגדול: **מזידין חייבין.** לשלם קרבן לבעלים:

לתקוני שויתיד. שליח ולא לעוותי:

אמרי. לעולם שלוחי דידן נינהו ולהכי פיגולו פיגול:

לא יחשב לו. פיגול יהיה מכל מקום:

ואחריות, דאית ליה עלי מן קדמת דנא."

לו, א מתיב רב שימי בר אבא:

"אם היה כהן - יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו!"

דם חטאתו של מצורע ודם אשמו של מצורע.

דקתיב: **"זאת תהיה תורת המצורע"** (ויקרא יד, ב) - בין גדול ובין קטן.

תנן:

"הנהנים שפיגלו במקדש,

מזידין - חייבין" (גיטין נד:).

הא שזגגין - פטורין,

אלא שפיגולין פיגול.

אי אמרת בשלמא: שלוחי דשמיא הוו היינו שפיגולין פיגול.

אלא אי אמרת: שלוחי דידן הוו - אמאי פיגולין פיגול?

לימא ליה: שליחא שויתיד לתקוני ולא לעוותי!

אמרי: שאני גבי פיגול,

דאמר קרא: **"לא יחשב לו"** (ויקרא ז, יח) - מכל מקום.

11. לו, א

רס"י

אלא מעתה. יביא אדם אפי' חטאת חלב על חבירו שכן מביא קרבן על אשתו שוטה דמשמע כל קרבנות שהוא חייבת אפי' אם אכלה חלב: ומתרץ רבי יוחנן אשתו שוטה היכי דמי שתהא מחויבת קרבן אי דאכלה כו':

פסול הקרבן דהואיל ונדחה כשנשתטית דלאו בת קרבן היא ידחה התם נמי גבי אשה הואיל ונדחית בשעת אכילה נדחית מהכל ואין אדם מביא קרבן חלב על אשתו שוטה וליכא למירמא מהכא וכי קאמינא דלר' יהודה הא דמביא קרבן על אשתו שוטה כגון זבה או יולדת או מצורעת:

וקפריך תו יביא אדם כו'. אלמה אמר ר' אלעזר הפריש פסח על חבירו שלא מדעתו כו': **אמר רבי זירא שה לבית אבות**. דמשמע אדם מביא פסח ושוחט על בניו ועל בנותיו הקטנים: **לאו דאורייתא הוא**. להכי הפריש פסח על חבירו לא עשה ולא כלום:

וממאי. דלאו דאורייתא הוא מדתנן וכו':

ואי אמרת שה לבית אבות. דאדם שוחט על בניו הקטנים דאורייתא:

על בישראל קאי ומזכי להו. כלומר היאך יכול זה לזכות את אחיו מאחר שנשחט והא תנן (פסחים פט.) נמנין ומושכין ידהן עד שישחט אלא אזמוני להו לאחר שחיטה לאו דאורייתא והך משנה משמע דבבניו קטנים מיירי:

אלא. הואיל ולא דאורייתא הוא למה ליה לאבוהון למימר הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכס לירושלים כדי לזרזן במצות:

תניא גמי הכי. כדי לזרזן קאמר מדקאמר בניס שפ לים ולא קאמר ובנים לא יצאו ידי חובתן מכלל דלא מחייבי מדאורייתא אלא לזרזן קאמר:

גופא:

אמר רבי יוחנן:

הכל צריכין דעת חוץ ממחוסר פפרה, שְׁהָרִי אָדָם מְבִיא קָרְבָן עַל בְּנָיו וְעַל בְּנוֹתָיו הַקְטָנִים.

אֵלָא מֵעַתָּה, יְבִיא אָדָם חֲטָאת חֶלֶב עַל חֲבִירוֹ, שְׁכֵן אָדָם מְבִיא עַל אִשְׁתּוֹ שׁוֹטָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

אֵלְמָה אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר:

הפריש חטאת חלב על חבירו - לא עשה כלום!

"אשתו שוטה"?

היכי דמי?

אי דאכלה כשהיא שוטה - לאו בת קרבן היא!

ואי דאכלה כשהיא פקחת ונשתטית -

הא אמר רבי ירמיה אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה - פסול,

הואיל ונדחה ידחה!

אלא מעתה, יביא אדם פסח על חבירו,

שכן אדם מביא על בניו ועל בנותיו הקטנים.

אלמה אמר רבי אלעזר:

הפריש פסח על חבירו - לא עשה כלום!

אמר רבי זירא:

(שמות יב-ג) **"שה לבית אבות"** לאו דאורייתא.

וממאי?

מדתנן:

"האומר לבניו: 'הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכס ראשון לירושלים',**ביון שהכניס ראשון ראשו ורובו - זכה בחלקו, ומזכה את אחיו עמו"** (פסחים פט.).ואי אמרת: **"שה לבית"** דאורייתא - על בישראל קאי, ומזכי להו?!

אלא: למה להו דאמר להון אבוהון?

כדי לזרזן במצות.

תניא נמי הכי:

"מעשה היה וקדמו בנות לבנים,**ונמצאו בנות זריות ובנים שפלים"**.

12. לו, ב

רס"י

כיון דזכות הוא לו שמרויח שתורם עליו משלו ולא צריך ליתן לו כלום: לא צריך דעת. שזכין לאדם שלא בפניו: או דלמא. כיון דמצוה דיליה היא דבעל הכרי ניחא ליה למיעבדיה שיקיים הוא את המצוה לפיכך. צריך שיוודיעו: אילמא. משל בעל הכרי על בעל הכרי: אילמא לדעתיה דיליה. לדעתו של תורם שלא הודיעו לבעל הכרי שהוא תורם עליו: מאן שוייה שליח. הא קיימא לן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: הא קא מהני ליה דעבד שליחותיה. ואיהו הדירו: הא קא מהני ליה. האי שתורם עליו: אלא לאו לדעתיה דנפשיה. שלא הודיע לבעל הכרי שהוא רוצה לתרום עליו: וא"א צריך דעת הא קמהני ליה. כיון שתורם עליו בידיעתו הא קמהני ליה: אלא לאו אין צריך דעת. ולהכי תורם עליו דכיון שתורם עליו שלא מדעתו לא מהני ליה כלל: לעולם משל בעל הכרי. מיירי ולדעתו דבעל הכרי ודקאמרת הא קמהני ליה דעבד שליחותיה ותרים: באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום. דכיון דלא שויה שליח ממש טפי מאחריני ואחריני נמי יכולין לתרום כמותו לא מהני ליה כלל דאי לא תרים ליה האי תרים ליה איניש אחרינא ומחכא ליכא למשמע מינה כלל:

ותורם את תרומותיו [ומעשרותיו לדעתו].

לו, ב איבעיא להו:

התורם משלו על של חבירו, צריך דעתו, או לא?

מי אמרינו: פיון דזכות הוא לו - לא צריך דעת, או דלמא:

מצוה דיליה היא, וניחא ליה למיעבדיה?

תא שמע:

"ותורם את תרומותיו ואת מעשרותיו - לדעתו".

במאי עסקינן?

אילמא: מן בעל הכרי על של בעל הכרי,

ולדעתו דמאן?

אילמא: לדעתו דיליה - מאן שווייה שליח?

אלא: לדעתו דבעל הכרי, הא קמהני ליה דקעביד שליחותיה!

אלא משלו על של בעל הכרי.

ולדעתו דמאן?

אילמא לדעתו דבעל הכרי - הא קמהני ליה!

אלא: לאו, לדעתיה דנפשיה, ומשלו תורם על של חבירו.

ואי אמרת: צריך דעת - הא קמהני ליה!

אלא: לאו, אין צריך דעת.

לעולם, משל בעל הכרי על בעל הכרי,

כדאמר רבא: באומר: "כל הרוצה לתרום יבא ויתרום",

הכא נמי, באומר.

13. לוב

רס"י

טובת הנאה משל מי. אותה פרוטה שיכול לקבל מישראל אחר כדי ליתנה לבן בתו כהן משל מי היא:
אי לא פירי דהאי. דתורם לא מתקן כריא דההוא ותיהוי אותה פרוטה דתורם:
או דלמא לא. וכו'. ודבעל הכרי הוי טובת הנאה:
את כל תבואת זרעך ונתת ונ'. שמע מינה דבעל הכרי היא טובת הנאה מדכתיב זרעך ונתת:

תורם את תרומותיו ומעשרותיו לדעתו. של תורם וקס"ד דמשלו על של בעל הכרי הא קא מהני ליה דשקיל טובת הנאה:
אלא. מדתורם לו שמע מינה דטובת הנאה של תורם היא:
אמרי. לעולם מהא ליכא למשמע מיניה טובת הנאה של מי דהכא לא מיירי אלא בשל בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי ולהכי טובת הנאה שלו ואפילו הכי לא קא מהני ליה: באומר כל הרוצה בו: כדאוקימנא לעיל:

המקדיש. שפודה את הקדשו מוסיף חומש ולא אדם אחר כדכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו (ויקרא כז):
ומתבפר עושה תמורה. המפריש קרבן לפטור חובתו של חברו המתכפר עושה תמורה באותו קרבן דהשתא הוי דידיה ולא המפרישו דמאחר שהפריש לצורכו קנאו המתכפר:
והתורם וכו' טובת הנאה שלו. של תורם:

בְּעָא מִינֵיהּ רַבִּי יְרֵמְיָהּ מֵרַבִּי זִירָא:
 הַתּוֹרֵם מְשַׁלּוֹ עַל שְׁלַח חֲבִירוֹ, טוֹבֵת הַנָּאָה שֶׁל מִי?

מִי אָמְרִינּוּ: אִי לָאוּ פִּירֵי דְהָאִידָא, מִי מִתְקַנָּא כְּרִיאָה הוּא?!
 אוֹ דְלִמָּא:

אִי לָאוּ כְּרִיאָה דְהוּא, לֹא הוּיִין פִּירֵי דְהִדִּין תְּרוּמָה?

אָמַר לֵיהּ:
 אָמַר קְרָא: **"את כל תבואת זרעך... ונתתה"**¹ (דברים יד, כב - כה).

אִיתִיבֵיהּ:
"תּוֹרֵם אֶת תְּרוּמוֹתָיו וְאֶת מַעְשָׂרוֹתָיו לְדַעְתּוֹ."
 וְאִי אָמַרְתָּ: טוֹבֵת הַנָּאָה דְּבַעַל הַכְּרִי, הָא קָא מְהַנִּי לֵיהּ!
 אֲלֵא שְׁמַע מִינָהּ: טוֹבֵת הַנָּאָה דִּילֵיהּ.

אָמַרִי: לֹא,
 מְשַׁלַּח בְּעַל הַכְּרִי עַל שְׁלַח בְּעַל הַכְּרִי,
 וְלְדַעְתּוֹ דְּבַעַל הַכְּרִי,
 בְּאוֹמַר: **"כָּל הַרוֹצֵה לְתוֹרֵם יָבֵא וְיִתְרוֹם."**

תָּא שְׁמַע:
 דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
 הַמְּקַדֵּשׁ - מוֹסִיף חוֹמֶשׁ,
 וּמִתְכַפֵּר - עוֹשֶׂה תְּמוּרָה.
 וְהַתּוֹרֵם מְשַׁלּוֹ עַל שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ - טוֹבֵת הַנָּאָה שְׁלוֹ.

¹ (כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה: (כג) ואכלת לפני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר לשכון שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את יהוה אלהיך כל הימים: (כד) וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כי יברכה יהוה אלהיך: (כה) ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו

14. לו, ב - לז, ב

["המוֹדֵר הנָאָה מחִבֵּירו: ...] מְלַמְדוּ מְדַרְשׁ הַלְבוּת וְאֶגְדוֹת אֲבָל לֹא יִלְמְדוּ מִקְרָא."

"מִקְרָא" מֵאֵי טַעְמָא "לֹא יִלְמְדוּנו"?

מִשּׁוּם דְקָמְהֵי לֵיהּ.

"מְדַרְשׁ" נְמִי קָמְהֵי לֵיהּ!

אָמַר שְׁמוּאֵל:

בְּמִקּוּם שְׁנוּטְלִין שְׂכָר עַל הַמִּקְרָא, וְאִין נוֹטְלִין שְׂכָר עַל הַמְדַרְשׁ.

מֵאֵי פְסָקָא?

לז, א. הָא קָא מְשַׁמַּע לָן:

דְּאִפִּילוּ בְּמִקּוּם שְׁנוּטְלִין שְׂכָר, עַל הַמִּקְרָא שְׂרִי לְמִשְׁקַל, עַל הַמְדַרְשׁ - לֹא שְׂרִי לְמִשְׁקַל.

מֵאֵי שְׁנַא מְדַרְשׁ דְּלֹא?

דְּכַתְיב: "וְאֵתִי צִוָּה ה' בְּעֵת הַהִיא לְלַמֵּד אֶתְכֶם" (דברים ד, יד),

וְכַתְיב: "רָאָה לְמַדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים פֶּאֶשֶׁר צִוִּינִי ה'" (דברים ד, ה),

מָה אֲנִי בַחֲנָם אֶף אֶתֶם נְמִי בַחֲנָם.

מִקְרָא נְמִי בַחֲנָם!

רַב אָמַר:

שְׂכָר שְׂיִמּוּר.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:

שְׂכָר פִּיסוּק טַעְמִים.

הֲנֵן:

"לֹא יִלְמְדוּנו מִקְרָא".

בְּשִׁלְמָא לְמֵאֵן דְּאָמַר: "שְׂכָר פִּיסוּק טַעְמִים" - הֵינּוּ "לֹא יִלְמְדוּנו",

אֲלֵא לְמֵאֵן דְּאָמַר: "שְׂכָר שְׂיִמּוּר" - גְּדוּל בַּר שְׂיִמּוּר הוּא!?

בְּקִטּוֹן קִתְנִי.

אִי בְּקִטּוֹן,

אֵימָא סִיפָא: "אֲבָל מְלַמְד אֶת בְּנֵי מִקְרָא", קִטּוֹן בַּר בְּנִים הוּא!?

חֲסוּרֵי מַחֲסָרָא וְהָכִי קִתְנִי:

"לֹא יִלְמְדוּנו מִקְרָא בְּקִטּוֹן,

אִם הִיָּה גְּדוּל מְלַמְדוּ לוֹ וּלְבָנָיו מִקְרָא".

מִיתִיבִי:

"תִּינוּקוֹת לֹא קוֹרִין בְּתַחֲלֵה בְּשַׁבַּת,

אֲלֵא שׁוֹנִין בְּרֵאשׁוֹן".

בְּשִׁלְמָא לְמֵאֵן דְּאָמַר: "שְׂכָר פִּיסוּק טַעְמִים" הֵינּוּ דְ"אִין קוֹרִין בְּתַחֲלֵה בְּשַׁבַּת,

אֲלֵא לְמֵאֵן דְּאָמַר: "שְׂכָר שְׂיִמּוּר" - אֲמַאי "אִין קוֹרִין בְּתַחֲלֵה בְּשַׁבַּת"?

וְאֲמַאי "שׁוֹנִין בְּרֵאשׁוֹן"? הָא אֵיכָא שְׂכָר שְׂיִמּוּר שְׁבַת!

וְלִישְׁמַעֲמֵד, שְׂכָר פִּיסוּק בְּשַׁבַּת מִי אֶסוּר? הַבְּלָעָה הִיא, וְהַבְּלָעָה מִיִּשְׂרָא שְׂרִי,

דְּתִנְיָא:

"הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל:

לְשִׁמּוּר אֶת הַתִּינוּק,

לְשִׁמּוּר אֶת הַפְּרָה,

רַח"ו

שְׁנוּטְלִין שְׂכָר עַל לִימוּד הַמִּקְרָא וְכוּ'. וְלַהֲכִי לֹא יִלְמְדוּנו מִקְרָא בַחֲנָם לִזְהַר דְקָמְהֵי לֵיהּ הַשְׂכָר שֶׁהִיא לוֹ לִיתֵן אֲבָל מִלְמַדוֹ הַלְכוּת בַחֲנָם דְלֹא קָא מְהֵי לֵיהּ כִּלְל:

מֵאֵי פְסָקָא. דְבַמְנַהֲגָא תְלִיא מִילְתָא וְלֹא אִיסוּרָא אֵיכָא אִפִּי לְמִשְׁקַל שְׂכָר שֶׁל הַמִּקְרָא תְרִיץ לֹא וְדֹאֵי לֹא שְׂפִיר עֵבֵד דְשַׁקַּל כִּלְל:

וְהָא קָא מְשַׁמַּע לָן. מִתְנִי דֹאִפִּי בְּמִקּוּם שְׁנוּטְלִין שְׂכָר וְכוּ'. וְלַהֲכִי לֹא יִלְמְדוּנו מִקְרָא דְהוּאִיל וְשִׂרִי לְמִשְׁקַל שְׂכָר אִם מִלְמַדוֹ בַחֲנָם מְהֵי לֵיהּ מִן הַשְׂכָר שֶׁהִיא לוֹ לִיתֵן:

רַב אָמַר. מֵאֵי טַעְמָא הִתִּירוּ לְמִשְׁקַל שְׂכָר מִן הַמִּקְרָא מִפְּנֵי שֶׁאִין נוֹטְלִין שְׂכָר אֲלֵא עַל שְׂכָר שְׂיִמּוּר שְׂמִשְׁמֵרִין הַתִּינוּקוֹת שֶׁאִין מְנִיחִין אוֹתוֹן לְצִאת וְלַעֲסוּק בְּדַבְרִים בְּטָלִים וְלֹא שְׂכָר לִימוּד הַמִּקְרָא וְקִטְנִים דְצָרִיכִין שְׂיִמּוּר לְמִדִּין מִקְרָא וְלֹא גְדוּלִים וְלַהֲכִי לֹא יִלְמְדוּנו מִקְרָא לְקִטְנִים בַחֲנָם דְהוּאִיל וְשִׂרִי לְמִשְׁקַל עֲלִיִּהוּ שְׂכָר קָמְהֵי הַשְׂכָר שֶׁהִיא לוֹ לִיתֵן אֲבָל מִלְמַדוֹ מְדַרְשׁ דְקִטְנִים אִין לְיִמְדִים מְדַרְשׁ אֲלֵא לְגְדוּלִים וְגְדוּלִים לִית לְהוֹ שְׂכָר שְׂיִמּוּר וְלֹא קָמְהֵי לְהוֹ כִּלְל וְלַהֲכִי שְׂרִי:

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שְׂכָר פִּיסוּק טַעְמִים. שְׂקִיל מְנִיִּהוּ שְׂמִלְמַדִּים נִיקוּד וְטַעְמִים וְהוּא שְׂכָר מְצִי לְמִשְׁקַל וְפִיסוּק טַעְמִים אִינוּ אֲלֵא בְּמִקְרָא וְלַהֲכִי לֹא יִלְמְדוּנו מִקְרָא:

בְּקִטּוֹן. (מִשּׁוּם דְקָא מְהֵי לֵיהּ שְׂמִינִי לֹא אֶת הַשְׂכָר) תְרִיץ מִתְנִי דְקִתְנִי לֹא יִלְמְדוּנו מִקְרָא בְּקִטּוֹן מִשּׁוּם דְקָא מְהֵי לֵיהּ שְׂמִינִי לֹא אֶת הַשְׂכָר שֶׁהִיא לוֹ לִיתֵן:

וְהָכִי קִתְנִי לֹא יִלְמְדוּנו מִקְרָא לְקִטּוֹן. בַחֲנָם מִשּׁוּם דְקָא מְהֵי לֵיהּ שְׂכָר הַשְׂיִמּוּר אֲבָל אִם הִיא גְדוּל מִלְמַדוֹ לוֹ וְלִבְנֵי מִקְרָא גְדוּל מִשּׁוּם דֵאִיהוּ לֹא צָרִיךְ שְׂיִמּוּר וְלֹא קָמְהֵי לֵיהּ וְלִבְנֵי נְמִי הוּאִיל וְאֲבִיחָן עִמְהֵם הוּא מְשַׁמְרֵם וְלִיכָא שְׂכָר שְׂיִמּוּר:

לֹא קוֹרִין בְּתַחֲלֵה בְּשַׁבַּת. אִין מִתְחִילִין לְלַמְדֵם בְּתַחֲלֵה בְּשַׁבַּת בְּדַבַּר שֶׁלֹא לְמַדוּ מְעוּלִם אֲבָל שׁוֹנִין בְּרֵאשׁוֹן כְּלוּמַר בְּדַבַּר שְׂמִלְמְדוּהוּ כְּבַר פַּעַם רֵאשׁוֹנָה לְיִמְדִים אוֹתוֹן פַּעַם שְׁנִיָּה בְּשַׁבַּת וְלַהֲכִי קִתְנִי בְּרֵאשׁוֹן דְרַבּוּתָא קַמִּיִל אַעִיִּפ שֶׁלֹא לְמַדוּהוּ הַתִּינוּקוֹת אֲלֵא פַּעַם אַחַת שׁוֹנִין:

בְּשִׁלְמָא לְמֵאֵן דִּיאֲמַר שְׂכָר פִּיסוּק טַעְמִים. שְׂרִי לְמִשְׁקַל:

הֵינּוּ דִאִין קוֹרִין בְּתַחֲלֵה בְּשַׁבַּת. דְהוּאִיל וּמְעוּלִם לֹא לְמַדוּ דְבַר זֶה אֲלֵא עִכְשֵׁי אִינוּ מִלְמְדוּ אֲלֵא בְּשַׁבַּת וְאֵתִי לְמִשְׁקַל שְׂכָר בְּשַׁבַּת אֲבָל שׁוֹנִין דְעִבִיד לֵיהּ בְּלֹא שְׂכָר:

אֲמַאי שׁוֹנִין בְּרֵאשׁוֹן. אִפִּילוּ שׁוֹנִין לֹא דְהָא אֵיכָא שְׂכָר שְׂיִמּוּר דְשַׁבַּת וְאֵתִי לְמִשְׁקַל שְׂכָר בְּשַׁבַּת: הַבְּלָעָה הִיא. כְּדִקְתְנִי וּמִשְׂרִי שְׂרִי:

דְתִנְיָא הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל. שְׁנוֹתוֹן לִי שְׂכָרוֹ שֶׁל כָּל יוֹם:

ר"ט"י

לשמור את התינוק. מטומאה:
 לשמור את הזרעים. לצורך העומר:
אם אבדו. בשבת:
אינו חייב באחריותו. הואיל ואינו שכיר ביום שבת:
אם היה שכיר שבת. שנותנים לו ז' פשיטים שכרו לשבוע אע"פ שמגיע ליום שבת פשוט אחד כיון דכל יום שבת נבלע עם שכירות שאר השבוע זו היא הבלעה ששכר שבת מבלע בתוך ימי השבוע נותנין שכר שבת דהבלעה שרי:
אם אבדו. בשבת חייב באחריותו דהא נותנין לו שכר השבת:
אלא גבי שבת. דקתני לא קורין בתחילה אבל שונין לאו משום שכר פיסוק ולא משום שכר שימור קאמר דהא שרי בהבלעה:
דיפנו אבהתהון דינוקא למצוותא דילהון. שאם היו עסוקין להקרותו בתחילה בדבר חדש היו טרודין בהן ולא היו פנויין למצות שבת להתענג בו אבל שונין הואיל וכבר למדוהו לא מיטרדי בהו:
דיפנו. כדי שיהו פנויין:
ויקיר להו עלמא. שכבד עליהם ללמוד מפני המאכל ולהכי אין קורין בתחילה בשבת דמצער להו:
בנות. שמלמדין אותן תורה מי בעיין שימור אינהו לאו אורחיהו למיפק אבראי דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה (תהלים מו) וליכא לאוקמא בה שכר שימור:
שכר פיסוק טעמים דאורייתא הוא. ולא מצוי. למשקל עלייהו אגרא:
אלו הפסוקים. עד היכן מסיים כל פסוק ופסוק ולהכי קרי להו שום שכל שיכול להשכיל בפסוק בין כל פיסוק ופיסוק:

לשמור את הזרעים -
 אין נותנין לו שכר שבת,
 לפיכך, אם אבדו - אינו חייב באחריותו.
 ואם היה שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע נותן לו שכר בשבת,
 ולפיכך, אם אבדו - חייב באחריותו!

אלא, גבי שבת,
 היינו טעמא ד"אין קוראין בתחילה", משום דיפנו אבהתהון דינוקי למצוותא דשבתא.

ואיבעית אימא:
 משום דבשבתא אכלין ושתין ויקיר עליהון עלמא.

כדאמר שמואל:
 שינוי וקט - תחילת חולי מעיים.

ולמאן דאמר: "שכר פיסוק טעמים" - מאי טעמא לא אָמר "שכר שימור"?

קסבר: בנות מי קא בעיין שימור?

ולמאן דאמר: "שכר שימור" - מאי טעמא לא אָמר: "שכר פיסוק טעמים"?

קסבר: פיסוק טעמים דאורייתא הוא.

דאמר רבי איקא בר אבין אמר רב הננאל אמר רב:
 מאי דכתיב: "ויקראו בספר בתורת האלהים מִפְרָשׁ וְשׁוּם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא" (נחמיה ח, ח)?
 "ויקראו בספר בתורת האלהים" - זה מקרא,
 "מִפְרָשׁ" - זה תרגום,
 "וְשׁוּם שְׁכָל" - אלו הפסוקים.
 "וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא" - זה פיסוק טעמים.
 ואמרי לה - אלו המסורות.

15. לז, ב - לח, א

רש"י

מקרא סופרים ארץ ארץ. כלומר מה שקורין ארץ ארץ דלא כתבינן ההברה דלא כתבינן יו"ד בין אלי"ף לרי"ש ובין רי"ש לצד"י וכן נמי ארץ דלא כתבינן. ב' אלפי"ן או ה"א סמוך לאלי"ף ויו"ד בין רי"ש לצד"י וכן שמים דלא כתבינן שאמים אלי"ף בין ש"יין למי"ם ובין מי"ם ליו"ד וכן מצרים:

הלכה למשה מסיני. דנקראין הכי:

עיטור סופרים אחר תעבורו. ולא כתיב תעבורו אחד והיינו עיטור שמעטרין הדיבור דהכי משמע יפה:

קדמו שרים אחר נוגנים. ולא כתיב אחר נוגנים קדמו שרים:

צדקתך כהררי אל. ולא כתיב כהררי אל צדקתך דהכי מסתבר טפי ובדוקא משתעי:

איש דכאשר ישאל איש בדבר האלהים. באחיותופל כתיב:

באים דונבנתה. [קרי ולא] כתיב: לה דפליטה. שניהן כתובין בירמיהו:

את דהגד הוגד אלי. דכולהו הני קריין ולא כתיבן:

וכתיבן ולא קריין נא דיסלח. דנעמן:

זאת המצוה. כתיב בירמיה:

ידרוך דהדרוך. כתיב וקראי לא גרס להו ידרוך דכתבן ולא קריין:

דכי גואל אתה. ברות:

חמש דפאת נגב. וטעמייהו לא מפרש ליה:

אמר רבי יצחק:

מקרא סופרים,

ועיטור סופרים,

וקריין ולא כתיבן,

וכתיבן ולא קריין -

הלכה למשה מסיני.

"מקרא סופרים" -

ארץ

שמים

מצרים

"עיטור סופרים" -

אחר תעבורו (בראשית יח-ה)

אחר תלך (בראשית כד-נה)

אחר תאסף (במדבר יב-יד)

קדמו שרים אחר נוגנים (תהילים סח-כו)

צדקתך כהררי אל (תהילים לו-ז).

"קריין ולא כתיבן" -

פרת דבלכתו (שמואל ב ח-ג)

"איש" ד"כאשר ישאל איש בדבר האלהים" (שמואל ב טז-כג).

"באים" ד"נבנתה" (ירמיה לא-לו).

"לה" ד"פליטה" (ירמיה נ-כט).

"את" ד"הגד הוגד" (רות ב,יא).

"אלי" ד"הגודך" (רות ג,ה-ו).

"אלי" ד"השעורים" (רות ג,יז) -

הלין קריין ולא כתבן.

"וכתיבן ולא קריין" -

"נא" ד"יסלח" (מלכים ב ה-ח).

לח,א "זאת" ד"המצוה" (דברים ו,א).

"ידרוך" ד"הדרוך" (ירמיה נא,ג).

"חמש" ד"פאת נגב" (יחזקאל מח, טז).

"אם" ד"כי גאל" (רות ג,יב) -

הלין כתבן ולא קריין

אמר רב אחא בר אדא:

במערכא פסקין להדין פסוקא לתלתא פסוקין:

"ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן,

[בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם,

ויגד משה את דברי העם אל ה']" (שמות יט, ט).

16. לח, א

רפ"י

ללמד אתכם. אלמא הקב"ה
צוה ליתנה לישראל:
כתבו לכם. אלמא שניתנה נמי
להן לישראל:
למען תחיה לי לעד. שילמדו כל
התורה וילמדו אותה אלמא
לישראל נמי ניתנה:
פלפולא בעלמא. להבין דבר
מתוך דבר הוא דניתן למשה
ונוהג בה טובת עין ונתנה
לישראל:

אמר רבי חמא ברבי חנינא:
לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות,
שנאמר: "פסל לך שני לוחות אבנים פראשנים" (שמות לד, א).
פסולתן - שלך יהא.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:
לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו,
שנאמר: "כתב לך" (שמות לד, כז).
"פסל לך" (שמות יט, א) - מה פסולתן שלך אף כתבן שלך.
משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל,
ועליו הפתוב אומר: "טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל" (משלי כב, ט).

מתיב רב חסדא:
"ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם [חקים ומשפטים]" (דברים ד, יד)!

ואתי - צוה,
ואני - לכם.

"ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים מאשר צוני ה' אל-הי" (דברים ד, ה)!

איתי - צוה,
ואני - לכם.

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת [ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם]" (דברים לא, יט)!

השירה לחודה.

"למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" (דברים לא, יט)!

אלא פלפולא בעלמא.

17. לח, א

רפ"י

פירסו. מכלל דגבור הוא וגוף גדול:
ואימא דאריך היה וקטין. שלא היה גופני ולא היה בעל כח:
ועוביין שלש. ואפי' הכי שיברך:
ותחסרהו מעט. וזו היא אחת שאותה אחת היה הקב"ה יתירה עליו:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

אִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁרְהָ שְׁכִינְתוֹ אֱלֹא עַל:
 גְּבוּרָה,
 וְעִשְׂרִי,
 וְחָכְמָה,
 וְעִנְיָו,
 וְכוּלָן מִמְּשָׁה.

- "גבור"

דְּכַתְיִב: **"וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן"** (שמות מ, יט),
 וְאָמַר מֶרֶד:
 מִשָּׁה רַבִּינּוּ פָּרְסוּ,
 וְכַתְיִב: **"עֲשֹׂד אַמּוֹת אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה"** וגו' (שמות כו, טז).

אימא דאריך וקטין!

אֱלֹא מִן הַדִּין קָרָא,

דְּכַתְיִב: **"וְאֵתֵּפֶשׂ בְּשֵׁנֵי הַלְּהֹת וְאֲשְׁלִיכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדָי וְאֲשַׁבְּרֶם"** (דברים ט, יז),
 וְתִנְיָא:

"הַלְּוָהוֹת" - אֶרְבֹּן שִׁשָּׁה וְרַחֲבֹן שִׁשָּׁה וְעַבְיִין שְׁלֹשָׁה.

- "עשיר"

"פָּסֶל לָךְ" (שמות לד, א) - פָּסוּלְתָן שְׁלָךְ יְהֵא.

- "חכם"

רַב וְשִׁמוּאֵל, דְּאָמְרֵי תַרְוִיְהוּ:

חֲמִישִׁים שְׁעָרֵי בֵּינָה נִבְרְאוּ בְּעוֹלָם, וְכוּלָם נִתְּנוּ לְמִשָּׁה חֶסֶד אַחַת,
 שְׁנֵאמַר: **"וְתַחֲסְרֶהוּ מֵעֵט מַאֲלֵהֵם"** (תהלים ח, ו).

- "עניו"

דְּכַתְיִב: **"וְהָאִישׁ מִשָּׁה עֵנּוּ מְאֹד"** (במדבר יב, ג).

18. לח, א

כ"י

אי בלא אגרא. מאי רבותיה:
 לאפוקי ממאן דשקל בלא
 אגרא. כל מי שהוא רוצה חמורו
 של חבירו בלא שכר ומאי
 מעליותא היא דלא הוה גזלן
 כ"ע נמי לא גוזלין נינהו:
 דלמא. האי דלא שקיל אפי
 באגרא לאו משום עושר דלמא
 משום דעני הוה ולא הוה ליה
 משואות ולהכי לא הוה צריך:
 אלא מהכא. שמעינן דעשיר היה
 מפסל לך:
 ביתו עמו. כלי תשמישו וזה היה
 מרוב עושר:
 לא חמור אחד מהם נשאתי.
 בעל כרחו אפי' בשכר הא ברצון
 בעלים היה שוכר ואילו גבי
 שמואל וכ"י לא עשקתנו ולא
 רצותנו שלא היה שוכר לא
 באונס ולא ברצון: מתני' וזן את
 אשתו ואת בניו של מודר:
 אע"פ. שהמודר חייב במזונותן
 כיון דלאו לפטומי עבידן ודי להן
 במאי שהוא מפרנסן לאו הנאה
 מרובה עביד ליה:

אמר רבי יוחנן:

כל הנביאים עשירים היו,

מנלן?

ממשה, ומשמואל, מעמוס ומיונה.

"משה" -

דכתיב: "לא חמור אחד מהם נשאתי" (במדבר טז, טו),

אי בלא אגרא - לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא?!

אלא דאפילו באגרא.

דילמא משום דעני הוה!

אלא, מן "פסל לך" (שמות לד, א) - פסולתן יהא שקלך.

"שמואל" -

דכתיב: "הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי" (שמואל א יב, ג).

אי בחנם - לאפוקי מאן דשקל בחנם?!

אלא, דאפילו בשכר.

דילמא, דעני הוה!

אלא, מהכא: "ותשבתו הרמתה מי שם ביתו" (שמואל א ז, יז),

ואמר רבא:

כל מקום שהלך ביתו עמו.

אמר רבא:

גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה,

דאילו במשה רבינו כתיב: "לא חמור אחד מהם נשאתי" דאפילו בשכר,

ואילו גבי שמואל אפילו ברצון, לא שכרו,

דכתיב: "ויאמרו לא עשיקתנו ולא רצותנו" [ולא לקחת מיני איש מאומה"] (שמואל א יב, ד).

"עמוס" -

דכתיב: "זיען עמוס ויאמר אל אמציה:

לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי מי בוקר אנכי ובולס שקמים" (עמוס ז, ד).

כדמתרגם רב יוסף:

ארי מרי גיתי אנא, ושקמין לי בשפלתא וגו'.

"יונה" -

דכתיב: "זיתן שכרה וירד בה" (יונה א, ג)

ואמר רבי יוחנן:

שנתן שכרה של ספינה כולה.

אמר רבי רומנוס:

שכרה של ספינה הויה ארבע אלפים דינרי דהבא.

ואמר רבי יוחנן:

בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה,

עד שניתנה לו במתנה,

שנאמר: "זיתן אל משה ככלתו לדבר אתו" (שמות לא, יח).

19. לח, א-ב

רפ"י

ולא יזון את בהמתו בו'. הואיל ולפטומי עבידן עביד ליה הנאה מרובה:
נפשה לשמים וגופה שלו. לאכילה משום הכי לא יזון אותה לפטומי שמהנהו הנאה מרובה:
נפשה וגופה לשמים. שאינה ראויה לאכילה לפיכך זן אותה דאינו מהנהו הנאה מרובה:
מוכרה לעובדי כוכבים. וניחא ליה בפטומא:

גמ'

על החתן. שהחתן הוי מודר:
הרי מוסר לו שפחה לשמשו. ואמאי מותר:
אלא בשנכסי חתן אסורין אצל אבי הכלה. ואע"פ שהחתן מהנהו שזן את בתו אפי' הכי משיא לו את בתו ומשיב הש"ס משום הא לא צריך למימר דמותר להשיא את בתו: **דגדולה** מזו אמרו. בשנכסיו אסורים על הנודר אמרנו וזן את אשתו:
אע"פ וכו' ואת אמרת וכו': פשיטא דמותר דהא לא מהני כלל:
לעולם בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן. ודקאמרת הרי מוסר לו שפחה לשמשו תריץ בבתו בוגרת עסקינן שיכול להשיאו ומדעת עצמה דהואיל ואינו משיא אלא מדעת עצמה לאו הנאה דקא מהני ליה איהו אלא הנאה מועטת:
תניא נמי הכי. דהנאה מועטת מותרת:

משנה

זן את אשתו ואת בניו, אף על פי שהוא, חייב במזונותו.
 ולא יזון את בהמתו, בין טמאה בין טהורה.
רבי אליעזר אומר:
 זן - את הטמאה,
 ואינו זן - את הטהורה.
 אמרו לו: מה בין טמאה לטהורה?
 אמר להו: שהטהורה - נפשה לשמים, וגופה שלו.
 ל,ב, וטמאה - ^אנפשה וגופה לשמים,
 אמרו לו: אף הטמאה נפשה לשמים וגופה שלו,
 שאם ידצה הרי הוא מוכרה לגוים או מאכילה לכלבים.

גמרא

אמר רב יצחק בר חנייה אמר רב הונא:
 המוֹדֵר הנאה מחבירו - מותר להשיא לו בתו.

הוי בה רבי זירא:

במאי עסקינן?

אילימא בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן - הרי מוסר לו שפחה לשמשו!
 אלא, בנכסי חתן אסורין על אבי כלה - גדולה מזו אמרו:
 "זן את אשתו ואת בניו ואף על פי שהוא חייב במזונותו",
 ואת אמרת: "מותר להשיא לו בתו"!!

לעולם בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן, ובבתו בוגרת, ומדעתה.

תניא נמי הכי:

"המוֹדֵר הנאה מחבירו -

אסור - להשיא לו בתו,

אבל - משיאו בתו בוגרת ומדעתה".

20. לח, ב

רפ"י

המדיר את בנו. מנכסיו אם לא ילמוד תורה:
מותר. האב למלאות כו' שהנאה מרובה נדר הימנו ולא הנאה מועטת וזו הנאה מועטת היא:
כוס של בית המרחץ. הנאה מועטת היא:

אמר רבי יעקב:

המדיר בנו לתלמוד תורה - מותר למלאות לו חבית של מים, ולהדליק לו את הנר.

רבי יצחק אמר:

לצלות לו דג קטן.

אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן:

המודר הנאה מחבירו - מותר להשקותו כוס של שלום.

מאי ניהו?

הכא תרגימו:

כוס של בית האבל.

במערבא אמרי:

כוס של בית המרחץ.

רש"י

למנחרותא עבידן. לצורך עבודה
עשויין ולא להתפטם:

21. לח, ב

"ולא יזון את בהמתו בין [טמאה בין טהורה].
רבי אליעזר אומר: זן - את הטמאה, ואינו זן - את הטהורה".

תניא:

"יהושע איש עוזא אומר:
זן עבדיו ושפחותיו הפגועים,
ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה".

מאי טעמא?

עבדיו ושפחותיו הפגועים - למנחרותא עבידן
בהמה - לפטומא עבידא.

22. לח, ב - לט, ב

רס"י

גמ'

במאי עסקינן. נכנס לבקרו: **אפילו יושב נמי.** יהא מותר שהרי נכסי חולה אין אסורין על המבקר ומותר ליהנות משלו: **אי בשנכסי כו'.** ולהכי אינו יושב בישיבה שלא יהנה משלו:

אפי' עומד לא. דהנאה היא לו שנהנה: **ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה.** שכר שהולך לבקר את החולה ויושב עמו לצוותא ומשכירין אותו: **ואין נוטלין על העמידה.** ולהכי אינו יושב שאם היה יושב שם המבקר בחנם מותר היה לו שכרו ומהנהו אם לא יטול שכר אבל עומד הואיל ואין נוטלין שכר על העמידה מותר:

מאי פסקא. דעל זה נוטלין שכר ולא על זה: **על העמידה לא בעי למשקל.** דעריא הוא דכך הוא בכל מקום ולהכי עומד אבל לא יושב דכיון דליכא שכר [על העמידה] לא מהני ליה כלל:

ואיבעית אימא. לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה ואפילו במקום שאין נוטלין שכר על הישיבה ודקאמרת אפי' יושב נמי כדקאמר רבי שמעון בן אליקים לקמן (דף מב:): לענין שביעי':

גזירה שמא ישא בעמידה הכא נמי שמא ישא בישיבה. ושהייה דישיבה ודאי הנאה היא לחולה ולהכי לא ישב עמו ואי קשיא אפילו עומד נמי לא גזירה שמא ישא בעמידה הא לא קשיא דהתם כיון דאכל מפירי דשדה איכא למימר דלמא אגב דאכיל שהייה תמן אע"ג דקאי והכא דלא אכל משום הכי קאי: (לא מצאתי יותר מזה הלשון וזהו אמר ליה):

למנחורא. לעבודתו והואיל וק"י"ל יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זך אינה הנאה למודר אם זה מפרנס עבדיו:

לפטומא עבידא. דטהורה לשחיטה וטמאה לעובד כוכבים:

המודר הנאה מחבירו נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב. כדמפרש לקמן:

אפילו יושב נמי. להוי דהא מבקר מותר בנכסי חולה: **אפילו עומד.** דהא אסור בדריסת הרגל:

לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה. ומשום הכי עומד אבל לא יושב כדמפרש בגמרא:

במקום שנוטלין שכר על הישיבה. דהיושב לפני החולה משתכר פורתא משום דקעביד ליה צוותא בעלמא והלכך בישיבה אסור משום דקא מהני ליה ההוא אגרא דניתב לאיניש אחרינא דיתב קמיה:

אבל בעמידה דמותר. משום דלא קמהני ליה ולא מידי דהא לא עביד למיתב אגרא אעמידה: מאי פסקא הא קמ"ל אע"ג דאיכא דוכתא שנוטלין שכר על הישיבה נוטלין אבל לא על העמידה והיינו טעמא דבעמידה מותר אבל לא בישיבה כדאמר ר"ש בן אליקים בשילהי פירקין גבי שביעית:

(חס"ר כא"ן) **שהרי עומד ואוכל.** גזירה שמא ישא בישיבה מרובה והוי הנאת חולה וא"ת נגזור בעמידה כי היכי דגזרינן התם בעמידה הא לא קשה דאילו התם גזרי' בעמידה אבל הכא דלא מטיא ליה הנאה בעמידה ליכא למיגזר שמא ירבה בעמידה אבל לא בישיבה שנוה לו לזה לישב גזירה שמא ישא בישיבה: **לעולם בשנכסי חולה אסורין על המבקר.** וכשאין נוטלין שכר על העמידה ולהכי מותר בעמידה דהא לאו מן חיותיה נדר כדאמר לקמן כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה ואהכי מותר:

הא אפשר בעמידה. מבקר בעמידה דמהא לא אדריה אבל בישיבה אדריה:

חלה הוא. המדיר מותר לבקרו:

חלה בנו. מודר שואלו בשוק על עסקי בנו:

היינו דשני בין הוא לבנו. דאילו בשחלה הוא מותר ליכנס לשם דהא לא אדריה מן חיותיה אבל כשחלה בנו אינו נכנס לבקרו דהא ליכא חיותא דמדיר:

אלא לשמואל דאמר כו' מאי שנא הוא. דמותר ומ"ש בנו דאסור הא בעמידה ליכא הנאה כלל אלא ודאי בנכסי חולה אסורין על המבקר מיירי וכדעולא וקשיא לשמואל:

אמר לך שמואל כו' וברייתא. מודינא דהכי הוא כדמוקי לה עולא בשנכסי חולה אסורין על המבקר מיהו בהא פליגנא עליה דאיהו מוקי לה בעומד אבל לא ביושב דהא אפשר בעמידה ואנא אמינא דברייתא אפי' יושב שפיר דמי דאמר דלא אדריה מן חיותיה ל"ש עומד ול"ש יושב ודיקא נמי מדקתני סתמא חלה הוא נכנס לבקרו אפי' יושב:

מאי פסקא. דמתני' בשנכסי מבקר אסורין על החולה: **מתניתין קשיתיה.** מדוקיא קא משמע ליה:

מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב. והרי אין מבקר אסור בנכסי חולה:

אלא שמע מינה וכו'. יא"ת מאי טעמא דשמואל דמתרץ לה הכי לוקמא כדעולא הא לא קשיא דשמואל לא מוקי לה כדעולא דקסבר האי שינויא דחיקא היא:

מְשָׁנָה

המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו:

עומד - אבל לא יושב.

ומרפאו רפואת נפש - אבל לא רפואת ממונ.

לט,א גמרא

במאי עסקינן?

אי בשנכסי מבקר אסורין על חולה - אפילו יושב נמי!

אי בשנכסי חולה אסורין על המבקר - אפילו עומד נמי לא!

אמר שמואל:

לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה,

ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה, ואין נוטלין שכר על העמידה.

מאי פסקא?

הא קא משמע לן:

דאף במקום שנוטלין שכר,

על הישיבה - בעי למשקל,

על העמידה - לא בעי למשקל.

ואיבעית אימא:

כדרבי שמעון בן אליקים,

גזירה שמא ישא בעמידה,

הכא נמי גזירה שמא ישא בישיבה.

עולא אמר:

לעולם בשנכסי חולה אסורין על המבקר,

וכגון דלא אדריה מן חיותיה.

אי הכי, אפילו יושב נמי!

הא אפשר בעמידה.

מיתבי:

"חלה הוא - נכנס לבקרו,

חלה בנו - שואלו בשוק".

בשולמא לעולא, דאמר: בשנכסי החולה אסורין על המבקר,

וכגון דלא אדריה מן חיותיה - שפיר.

אלא לשמואל דאמר בשנכסי מבקר אסורין על החולה -

מאי שנא הוא ומאי שנא בנו?

אמר לך:

מתניתין - בשנכסי מבקר אסורין על החולה,

ברייטא - בשנכסי חולה אסורין על המבקר.

מאי פסקא?

אמר רבא:

לט,ב שמואל מתניתין קשיתיה: מאי איריא דתני "עומד אבל לא יושב"?

שמע מינה: דנכסי מבקר אסורין על החולה.

23. לט, ב

רפ"י

ופקודת כל אדם. שבני אדם מבקרין אותן:
לא ה' שלחני לזה. לפי שהיו עדת קרח מלעיגין עליו ואומרים שהיה משה אומר להם מדעתו בלא ציווי של מקום:
ואם לאו. שאין גיהנם נברא עדיין: **איני.** מי מספקא ליה למשה:
כי ערוך מאתמול תפתה. איזהו יום שיש לו אתמול ולא שלשום כלומר שהיה לו לפניו ולא לפני פניו הוי אומר זה יום שני שבו נברא גיהנם:
אלאה"ק. אי הכא אין לו פומא ואי לא מקרב הכא יקריבנו המקום:

אמר ריש לקיש:

רמז לביקור חולין מן התורה מניין?

שנאמר: "אם כמות כל האדם ימותון אלה,

ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני [במדבר טז, כט].

מאי משמע?

אמר רבא:

"אם כמות כל האדם ימותון אלה" שהן חולים ומוטלים בעריסתן, ובגני אדם מבקרים אותן - מזה הבקירות אומרים? לא ה' שלחני לזה.

דרש רבא:

"ואם בריאה יברא ה'" (במדבר טז, ל),

"אם בריאה" גיהנם - מוטב תהיה,

אם לאו - יברא ה'!

איני?

והא תניא:

"שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, אלו הן:

תורה,

ותשובה,

או יעד,

וגיהנם,

כסא הכבוד,

ובית המקדש,

ושמו של משיח".

"תורה" - דכתיב: "ה' קנני ראשית דרכי" [קדם מפעליו מאז] (משלי ח, כב).

"ותשובה" - דכתיב: "בטרתם הרים ילדו ותחולל [ארץ] ותבל ומעולם עד עולם אתה אל.

תשוב אנוש עד דפא" [ותאמר שובו בני אדם] (תהלים צ, ב-ג).

"או יעד" - דכתיב: "ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם [וישם שם את האדם אשר יצר]" (בראשית ב, ח).

"גיהנם" - דכתיב: "כי ערוך מאתמול תפתה" (ישעיה ל, לג).

"כסא כבוד" - דכתיב: "נכון כסאך מאז [מעולם אתה]" (תהלים צג, ב).

"בית המקדש" - דכתיב: "כסא כבוד מרום מראשון [מקום מקדשנו]" (ירמיה יז, יב).

"שמו של משיח" - דכתיב: "יהי שמו לעולם [לפני שמש יגון שמו,

ויתברכו בו כל גוים ואשרוהו]" (תהלים עב, ז).

אלא, הכי קאמר: אי איברי ליה פומא - מוטב,

ואם לא יברא ה'!

והכתיב: "ואין כל חדש תחת השמש" (קהלת א, ט)!

הכי קאמר: אי הקא לא מקרב פומא להקא ליקרב.

.24 לט, ב

כ"ז

והא ברקיע קביעי. למטה
 מזבולכדאמר"י במסכת חגיגה
 (דף יב:):
אם אתה עושה דין לבן עמרם.
 מקרח ועדתו:
ובכל יום ויום. מאותו יום
 ואילך אינן יוצאין מפני
 שמשתחווין להם עובדי כוכבים
 עד שמורים בהן חיציס
 וחניתות:

דַּרְשׁ רַבָּא וְאָמְרֵי לָהּ אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
 מַאי דְכַתִּיב: "שָׁמֶשׁ וַיֵּרַח עֲמֹד זָבֻלָּהּ" [לְאֹדֵר חֲצִיף יִהְלְכוּ לְנִגְמָה בְּרַק הַנִּיחָדָה] (חֲבֻקִּיק ג', י"א),
 שָׁמֶשׁ וַיֵּרַח בְּזָבֻל - מַאי בְּעֵינֵינוּ?
 וְהָא בְּרַקִּיעַ קָבִיעֵי!
 מְלַמֵּד שְׁעָלוּ שָׁמֶשׁ וַיֵּרַח מְרַקִּיעַ לְזָבֻל,
 וְאָמְרוּ לְפָנָיו: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אִם אַתָּה עוֹשֶׂה דֵין לְבֵן עַמְרָם - אָנוּ מְאִירִים,
 וְאִם לֹא - אֵין אָנוּ מְאִירִין.
 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יָרָה בְּהֵן חִיצִים וְחֲנִיתוֹת,
 אָמַר לָהֶם: בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מִשְׁתַּחֲוִים לָכֶם וְאַתֶּם מְאִירִים.
 בְּכָבוֹדִי - לֹא מְחִיתֶם,
 בְּכָבוֹד בְּשֵׁר וְדָם מְחִיתֶם!?!
 בְּכָל יוֹם וַיּוֹם יוֹרִין בְּהֵן חִיצִין וְחֲנִיתוֹת, וּמְאִירִים,
 שְׁנֵאמַר: "לְאֹדֵר חֲצִיף יִהְלְכוּ לְנִגְמָה בְּרַק הַנִּיחָדָה" (חֲבֻקִּיק ג', י"א).

25. לט, ב

רס"י

ואפי' גדול אצל קטן. שלא
יאמר לא אבקר אלא גדול
כמוני:
אין לו שיעור. דמצוה בקטן כמו
בגדול:
ליעיילו שיחין ולוקמוה. יכנסו
ששים בני אדם כאחת לבקרו
ויטול כל אחד ואחד מששים
בצער ומיד מתרפא:
כעישורייתא רבי רבי. דאמר מי
שיש לו עשר בנות ובן אחד
הראשונה נוטלת עישור נכסים
והשניה במה ששיירה וכן לכולן
ומפרש בהש"ס ירושלמי נמצאו
בנות שנוטלות במנה תרי תילתי
פחות ציבחר והאי תלתא
ומוסיף ציבחר וגבי חולה נמי
מבקר הראשון נוטל אחד
מששים בחליו והשני אי מששים
במה ששייר:
ובבן גילו. בחור כמותו או זקן
לזקן:
וחוזרות כולן וחולקו בשוה.
מילתא אחריתי דהיכא דיצאו
לישא כאחת כל אחת נוטלת
עישורה במה ששיירה חבירתה'
ואז חולקות בשוה אבל כשבאו
לינשא זו אחר זו לא:
באיש. חלה ואית דגרסי באש:
כאילו שופך דמים. מפני שבני
אדם שנכנסין לבקרו עושים לו
חולה כל צרכיו:

תנא:

"ביקור חולים - אין לה שיעור."

מאי "אין לה שיעור"?

סבר רב יוסף למימר:

אין שיעור למתן שכרה.

אמר ליה אביי:

וקל מצות - מי יש שיעור למתן שכרן?!

וקא תנן:

הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה,

שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות!

אלא אמר אביי:

אפילו גדול אצל קטן.

רבא אמר:

אפילו מאה פעמים ביום.

אמר רבי אחא בר חנינא:

כל המבקר חולה נוטל אחד מששים בצער.

אמרי ליה:

אם כן ליעלוו שיתין ולוקמוה!

אמר ליה:

כעישורייתא דבי רבי.

ובבן גילו.

דתנא:

"דבי אומר:**בת הניזונית מנכסי אחין - נוטלת עישור נכסים.****אמר לו לרבי:****לדבריה מי שיש לו עשר בנות וכו', אין לו לבן במקום בנות בלום!****אמר להו:****ראשונה נוטלת עישור נכסים,****שניה במה ששיירה,****שלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה."**

רב חלבו חלש, נפק אכריו רב כהנא:

מא, רב חלבו באיש.

לא איבא דקא אתי.

אמר להו: לא כך היה מעשה בתלמיד אחד מתלמידי **רבי עקיבא** שחלה.

לא נכנסו חכמים לבקרו,

ונכנס **רבי עקיבא** לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו, חיה.

אמר לו: רבי, החייתני.

יצא **רבי עקיבא** ודרש:

כל מי שאין מבקר חולים - כאילו שופך דמים.

כי אתא רב דימי, אמר: כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה,

וכל שאינו מבקר את החולה - גורם לו שימות.

רַחֲמֵי

לא שיחיה ולא שימות. שהרי אינו יודע בעניינו של חולה: **דלא ליתרע מזליה.** דדילמא מתצלנא לאלתר אי נמי דלא לישתעי מילי עילויה: **מכאן ואילך.** חזי דלא מתרפא אמר להו פוקו ואכריזו: **ריעים כנעמן.** שריפאוהו מצרעתו כגון אלישע דהוה נביא וזקן והשיאו עצה לנעמן: **אם יאמרו לך נערים בנה.** בית המקדש: **וזקנים אומרים סתור.** ואל תבנה: **וסימן לדבר מרחבעם.** דכתיב (מלכים א יב) ויעזוב את עצת הזקנים וגו' ונחרב בית המקדש על אותה עצה והמורה לא פירש בבית המקדש ואיכא ברייתא. דקתני בהדיא בבית המקדש:

מאי גרמא?

אילימא כל המבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שימות, שימות סלקא דעתך?!

אלא: כל שאין מבקר חולה אין מבקש עליו רחמים, לא שיחיה ולא שימות.

רבא, יומא קדמא דחליש,

אמר להון: לא תיגלו לאיניש, דלא לתרע מזליה.

מכאן ואילך, אמר להון: פוקו ואכריזו בשוקא.

דכל דסני לי ליחדי לי, וכתוב: **"בגמל אויבך אל תשמה [ובקשלו אל יגל לבך].**

פן ירעה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו" [משלי כד, יז].

ודרחים לי - ליבעי עלי רחמי.

אמר רב:

כל המבקר את החולה - ניצול מדינה של גיהנם,

שנאמר: **"אשרי משמיל אל דל ביום רעה ומלטהו ה'"** (תהלים מא, ב),

אין דל אלא חולה,

שנאמר: **"מדלה ובצעני"** (ישעיה לח, יב),

אי נמי מן הדין קרא:

"מדוע אתה ככה דל בן המלך בבקר בבקר" (שמואל ב יג, ד).

ואין רעה אלא גיהנם,

שנאמר: **"כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה"** (משלי טז, ד).

ואם ביקר מה שכרו?

מה שכרו?!

כדאמר: ניצול מדינה של גיהנם!

אלא: מה שכרו בעולם הזה?

"ה' ישמרהו ויחיהו ואשר בארץ ואל תתנהו בנפש איביו" (תהלים מא, ג).

"ה' ישמרהו" - מיצר הרע,

"ויחיהו" - מן היסורין,

"ואשר בארץ" - שיהו הכל מתכבדין בו,

"ואל תתנהו בנפש איביו" - שיזדמנו לו ריעים כנעמן, שריפו את צרעתו.

ואל יזדמנו לו ריעים כרחבעם שחילקו את מלכותו.

תניא:

"דבי שמעון בן אלעזר אומר:

אם יאמרו לך ילדים: "בנה", וזקנים: "סתור" - שמע לזקנים ואל תשמע לילדים,

שבניו ילדים - סתירה,

וסתירת זקנים - בנין.

וסימן לדבר: רחבעם בן שלמה."

26. מ, א

רס"י

לא לסעוד. כמו (במדבר טז) ופקודת כל האדם מתרגמינן וסעודא:
תלת שעי קמייטא רווחא דעתיה. כדאמר בעלמא (בי"ב טז): אידלי יומא אידלי קצירא ודילמא אמר לא אצטריך למבעי רחמי עליה דאינו כל כך חולה:
יסעדנו. כמו ולחם לבב אנוש יסעד (תהלים קד):
ומגין שהשכינה כו' שנאמר ה' יסעדנו. קרי ביה יסערנו אי כמי יסעדנו ממש שמסעד שכינה על ראשו כדאמרן בהדיא ששכינה שרויה למעלה ממיטתו:

אמר רב שישא בריה דרב אידי:

לא ליסעוד איניש קצירא לא בתלת שעי קדמייטא, ולא בתלת שעי בתרייטא דיומא, כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמי.

"תלת שעי קדמייטא" - רווחא דעתיה.
 בתרייטא - תקיף חולשיה.

אמר רבין אמר רב:

מניין שהקדוש ברוך הוא זן את החולה?
 שנאמר: "ה' יסעדנו על ערש דוי" [כל משפבו הפכת בקליו"] (תהלים מא, ד).

ואמר רבין אמר רב:

מניין שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של החולה?
 שנאמר: "ה' יסעדנו על ערש דוי".

תניא נמי הכי:

"הנכנס לבקר את החולה:

לא ישב לא על גבי מטה,

ולא על גבי ספסל,

ולא על גבי כסא,

אלא מתעטף, ויושב על גבי קרקע,

מפני שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה,

שנאמר: "ה' יסעדנו על ערש דוי".

27. מ, א - מא, א

רש"י

סהדא רבה פרת. כשנהר פרת גדול הוי עדות לגשמים שיורדין לא"י דא"י גבוה מכל הארצות ובאין גשמים ונופלין בפרת ומתגדל מהן והאי דאמרי' דנהר מתגדל ממי הגשמים הוי פלוגתא אדשמואל:
נהרא מכיפיה מתבר'. שובע מגדותיו ולא ממי גשמי':
אלא פרת ביומי תשרי בלבד. דכל ימות השנה רבין נוטפין על הזוחלין מן הגשמים שיורדין לתוכו ומן השלגים שמתפשרין כל ימות החמה אבל בתשרי כבר פסקו השלגים ונתפשרו כולן והלכו להן מטהרין הזוחלין ואין בנהרות אלא מימיו שנובעין בלבד:
אבוה דשמואל. סבירא ליה כאידך דשמואל:
ועביד להו לבנתיה מקוואות ביומי ניסן. לפי שביומי ניסן רבין נוטפין עני הזוחלין מחמת הגשמים שהרי כל השלגים והקרח שנתפשרו באין המים דרך צינורות דהוה להו שאובין אבל לא באין דרך צינורות אלא מאליהן שוטפין ובאין טובלין בהן כדאמר זבה ונדה ויולדת טבילתן במי מקוה של מי סאה ואפי' מי גשמי' מכוונסים שלא מצינו מים חיים אלא לזב בלבד שנאמר בו מים חיים והמפרש לא פירש הכי ולא דוקא דכל נשים בזמן הזה זבות נינהו:
מפצי ביומי תשרי. שבתשרי מתמעטין הנהרות מן כל ימות השנה ומעלין טיט. והיה נותן המפץ בקרקעית הנהר שלא יכנס הטיט ברגליהן ויהא חציצה:
ושטיח. עור לאכול עליו:
בלא מלח ובלא רבב. דמלפת בהו: **רבב.** שומן: דדא ביה כולא ביה מי שיש בו דעת כמי שיש בו הכל שאינו נחסר כלום:
דא קני מה חסר. מי שקנה דעת אינו חסר כלום:

ואמר רבין אמר רב:
 במערבא - סהדא רבה פרת.

ופליגא דשמואל.
 דאמר שמואל:
 נהרא מכיפיה מתבר'.

ופליגא דשמואל אדשמואל,
 דאמר שמואל:
 אין המים מטהרין בזוחלין
 מ,ב אלא פרת ביומי תשרי בלבד.

אבוה דשמואל עבד להון מקוואות לבנתיה ביומי ניסן.
 ומפצי ביומי תשרי.

אמר רבי אמי אמר רב:
 מאי דכתיב: **"ואתה בן אדם עשה לך פלי גולה"** (יחזקאל יב, ג)?
 מא,אזו נר וקערה וְשִׁטִּיחַ.

**"תחת אשר לא עבדת את ה' א-להיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל.
 ועבדת את איביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובעירום]** בחסר כל" (דברים כח, מז-מח).

אמר רבי אמי אמר רב:
 בלא נר, ובלא שלחן.

רב חסדא אמר:
 בלא אשה.

רב ששת אמר:
 בלא שמש.

רב נחמן אמר:
 בלא דעה.

תנא:
"בלא מלח ובלא רבב."

אמר אביי:
 נקטינו אין עני אלא בדעה.

במערבא אמרי:
 דדא ביה - כולא ביה,
 דלא דא ביה - מה ביה?!
 דא קני - מה חסר?
 דא לא קני - מה קני?

28. מא, א

רפ"י

חוזר לימי עלומיו. דנעשה כתינוק שלא טעם טעם חטא: **שנא' רוטפש**. כלומר כשעת רטוב ופש כמו [פרו ורבו מתרגמינן] פושו וסגו: **מנוער**. מן החולי ישוב כמו שהיה בימי עלומיו: **כל משכבו הפכת בחליו**. כל סדר הצעת למודו המסודר לו נהפך לו בחליו ומשכחו: **תליסר אפי הלכתא**. שהיה שונה למודו בייג פנים: **שיתא אזלו ליה**. ששכחם: **קצרא**. כובס: **אתה עשית אותי ואת חייא**. דגמר להו דכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן: **הכל מושלין בו**. להמיתו אפי זבוב אפילו יתוש: **למשפטיך עמדו היום כל עבדיך**. דכיון שנשפט בישיבה של מעלה הכל נעשו עבדיו של הקב"ה ליפרע הימנו: **גברא גבוה הוי רכיב גירדנא זוטא**. פרדה קטנה: **תיתורא**. גשר: **ואסתויט**. נתפחה הפרדה ושדייה מינה ושכיב ואעי"פ שהפרדה נמוכה ואיהו היה ארוך כל כך דלא נפל אלא מעט מת: **אקרוקתא**. צפרדע ועקרב אינו יכול לשוט בנהר ונשאו צפרדע עליו להעבירו בנהר לנשוך את האיש:

אמר רבי אלכסנדר אמר רבי חייא בר אבא: אין החולה עומד מחליו עד שמוחליו לו על כל עונותיו, שנאמר: **"הסלח לכל עונתי הרפא לכל תחלואימי"** (תהלים קג, ג).

רב המנונא אמר: חוזר לימי עלומיו, שנאמר: **"רטפש בשרו מנער ושוב לימי עלומיו"** (איוב לג, כה).

"כל משכבו הפכת בחליו" (תהלים מא, ד).

אמר רב יוסף: לומר דמשפח תקמודו.

רב יוסף חלש, איעקר ליה תלמודיה, אהדריה אבבי קמיה. היינו דבכל דוכתא אמרינן, אמר רב יוסף: לא שמיע לי הדא שמעתא, אמר ליה אבבי: את אמריתיה ניהלן, ומהא מתניתא אמריתיה ניהלן.

כי הוה גמיר רבי תלת עשרי אפי הילכתא, אגמריה לרבי חייא שבועה מנהון. לסוף חלש רבי, אהדר רבי חייא קמיה הנהו שבועה אפי דאגמריה, שיתא אודו. הוה ההוא קצרא, הוה שמיע ליה לרבי כדהוה גרים להו. אזל רבי חייא וגמר יתהון קמי קצרא, ואתא ואהדר יתהון קמי רבי.

כד הוה חזי ליה רבי ליהוה קצרא, אמר ליה רבי: אתה עשית אותי ואת חייא.

איכא דאמרי: הכי קאמר ליה: אתה עשית את חייא, וחייא עשה אותי.

ואמר רבי אלכסנדר אמר רבי חייא בר אבא: גדול נס שנעשה לחולה יותר מן הנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה. של חנניה מישאל ועזריה - אש של הדיוט, והפל יכולים לכבותה. וזו של חולה - של שמים היא, ומי יכול לכבותה?

ואמר רבי אלכסנדר אמר רבי חייא בר אבא, ואמרי לה: אמר רבי יהושע בן לוי: כיון שהגיע קיצו של אדם הפל מושלים בו, שנאמר: **"והיה כל מצאי יחרגני"** (בראשית ד, יד).

רב אמר: מן הדיון קרא: **"למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך"** (תהלים קיט, צא).

רבה בר שילא אמרו ליה: שכיב גברא גבוה. הוה רכיב גירדנא זוטרא, מטא תיתורא, איסתויט, שדייה וקא שכיב. קרי על נפשיה: **"למשפטיך עמדו היום"**.

שמואל חזייה ליהוה קרוקיתא דעקרבא יתיבא על אקרוקתא ועברה נהרא. טרקא גברא ומיית - קרי עליה: **"למשפטיך עמדו היום"**.

29. מא, א-ב

רַס"י

כי חיזרא לדיקלא. כמו האטד שמקיף הדקל ומגין לפירות שאין יכולים למשמש בו כך מגינה על גופו של אדם: **תורייקי**. תירייקי"א בלע"ז: **חושלא דשערי**. שעורים ישנים קלופים: **דריש נפה**. שמדובקין בנפה ובכברה כשמרקדין בהן: **בורדס**. בסמ"ך שילשול גדול שיוצא כל שעה כמעין הנובע שאין לו שוליים ויצאו ממנו כל המים ואית דאמרי בורדס במ"ם כמו בור שנובע דם ואית דאמרי מכה שקורין בו"ן מלני"ט שיוצא נמי הימנו דם: **מפני שהוא במעין הנובע**. שקופץ מזה לזה ויש בו סכנה להזכירו: [היכי קתני]. מתני' ומרפאו רפואת נפש: **בחנט**. כלומר שאין לו הנאה אלא שמחזיק לו טובה בנפשו:

אמר שמואל:

אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה.

לאפוקי מאי?

לאפוקי הא דתניא:

"רבי יוסי בן פרטא אומר משום רבי אלעזר:

אין מבקרין:

לא חולי מעיים,

ולא חולי העין,

ולא מחושי הראש".

בש"מא "חולי מעיים" - משום כ"סופא.

א"א "חולי העין ומחושי הראש" מאי טעמא?

משום דרב יהודה,

דאמר רב יהודה:

דיבורא קשיא לעינא, ומעלי לאישתא.

אמר רבא:

מא, ב, האי אישתא, אי לאו דפרוונקא דמלאכא דמונתא מעלי אכחזרא לדיקלי,

חד לתלתין יומין,

וכי תירייקי לגופא.

רב נחמן בר יצחק אומר:

לא היא ולא תירייקה.

אמר רבה בר יונתן אומר רב יהואל:

ערסן יפה לחולה לרפואתו.

מאי "ערסן"?

אמר רבי יונתן:

חושלא דשערי עתיקתא דריש נפיא.

אמר אבוי:

בעין בישולא כעין בישרא דתורא.

רב יוסף אומר:

סמידי דשערי עתיקתא דריש נפיא.

אמר אבוי:

בעין בישולא כבשרא דתורא.

אמר רבי יוחנן:

בורדס - אין מבקרין, ואין מזכירין שמו.

מאי טעמא?

אמר רבי אלעזר:

מפני שהוא כמעין הנובע.

ואמר רבי אלעזר:

למה נקרא שמו "בורדס"? שהוא כמעין הנובע.

רש"י

רפואת נפש [גופו]. שאם חלה
המדיר מותר למודר לרפאותו
כדאמרינן לעיל דלא אדריה מן
חיותיה:

רפואת ממון בהמתו. שאם
חלתה בהמתו אסור לרפאותה
משום דקמהני ליה:
אבל אומר לו כו'. דאמירה ולא
כלום היא:

30. מא, ב

"ומרפאהו רפואת הנפש [- אבל לא רפואת ממון]".

היכי קתני?

אילימא: "רפואת נפש" בהנם,

"רפואת ממון" בשקר,

ליתני הכי: מרפאהו בהנם, אבל לא בשקר!

אלא: "רפואת נפש" - גופו,

"רפואת ממון" - בהמתו.

אמר רבי זוטרא בר טוביה אמר רב:

אבל אומר לו: "סם פלוני - יפה לה, סם פלוני - רע לה".

31. מא, ב

רפ"י

מתני'

ורוחץ עמו. המודר עם המדיר:
אבל לא בקטנה. משום דקא
 מפשי מיא מיניה ומפיש נמי
 הבלא:

אבל לא מן התמחוי. ביחד מפני
 שמרבה בעל הבית בשבילו:

אבל אוכל הוא מן התמחוי
החוזר לבעל הבית. כדמפרש
 בגמרא שדרכן לאכול מעט
 ומחזירו לבעל הבית שיש להן
 מאכילין הרבה וכיון דאין אוכל
 אלא מעט ומחזיר המותר לא
 מיתהני מיניה כלום אפי' אם
 אוכל חבירו פחות הימנו לא
 מיתהני דהא אינו אוכל אלא
 מעט והמותר מחזיר. ע"א לא
 יאכל עמו מן התמחוי דדרך בני
 הסעודה לאחר שאכלו כפי
 שובען מצניעין המותר ונושאים
 עמם לבתיהן דהתם לא יאכל
 עמו דשמא אחד מהן אוכל
 פחות מחבירו ולכשיביאו מותרין
 לבתיהן חולקין בשוה ונמצא זה
 משתכר במה שאכל חבירו פחות
 ממנו אבל אם דרך בני הסעודה
 לאחר שאכלו מחזירין מותרין
 לבעל הבית ושוב אין מוסיפין
 בקערות מותר לאכול עמו:

מְשֻׁנָּה

וְרוּחֵץ עִמּוֹ בְּאִמְבֹּטֵי גְדוּלָּה, אֲבָל לֹא בְּקִטְנָה.
 וְיֵשֶׁן עִמּוֹ בְּמִטָּה.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
 בַּיָּמוֹת הַחֲמָה,
 אֲבָל לֹא בַּיָּמוֹת הַגְּשָׁמִים,
 מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵהֵנּוּ.
 וּמֵיִסָּב עִמּוֹ עַל הַמִּטָּה.
 וְאוֹכֵל עִמּוֹ עַל הַשּׁוֹלְחָן, אֲבָל לֹא מִן הַתְּמַחֲוֵי.
 אֲבָל אוֹכֵל הוּא עִמּוֹ מִן הַתְּמַחֲוֵי הַחוּזָר.

גְּמָרָא

תניא:

"לֹא יֵרַחֵץ עִמּוֹ בְּאִמְבֹּטֵי,
 וְלֹא יֵשֶׁן עִמּוֹ בְּמִטָּה, בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קִטְנָה,
דְּבַרֵי רַבִּי מַאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
 גְּדוּלָּה - בַּיָּמוֹת הַגְּשָׁמִים,
 וְקִטְנָה - בַּיָּמוֹת הַחֲמָה מוֹתָר.
 רוּחֵץ עִמּוֹ בְּאִמְבֹּטֵי גְדוּלָּה, וּמִזִּיעַ עִמּוֹ בְּקִטְנָה.
 אֲבָל מֵיִסָּב עִמּוֹ עַל הַמִּטָּה,
 וְאוֹכֵל עִמּוֹ עַל הַשּׁוֹלְחָן,
 אֲבָל לֹא מִן הַתְּמַחֲוֵי.
 אֲבָל אוֹכֵל הוּא מִן הַתְּמַחֲוֵי הַחוּזָר.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חִנְיָא:
 מִן הַתְּמַחֲוֵי הַחוּזָר לְבַעַל הַבַּיִת.

¹ קטע זה בהמשך אינו בתוספתא, לכן חלק פרשו שאין פיסקה זו חלק מהברייתא אלא ציטוט מהמשנה.

32. מא, ב

רפ"י

מתני'

לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים. כלי גדול שנותן בו בעל הבית ירקות שאוכלין בו הפועלים יחד ומשום טעם דתמחוי:
ולא יעשה עמו באומן. שלא יעמוד עמו במענה אחת מפרש בגמ':

גמ'

דקא מרפי לה לארעא קמיה. ונוח לו לחרוש אחריו:
בקרוב כ"ע לא פליגי דיאסור. לעדור דקא מרפיא כו':

משנה

לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים,
ולא יעשה עמו באומן,
דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים:
עושה והוא ברחוק ממנו.

גמרא

בקרוב - לא פליגי דאסיר.
כי פליגי - ברחוק,
רבי מאיר סבר: גזרינן רחוק משום קרוב, דקא מרפי לה לארעא קמיה.
ורבנן סברי: לא גזרינן.

33. מב, א-ב

כ"ט

מתני'

המודר הנאה מחבירו לפני שביעית. שהדירו חבירו קודם שנכנסה שביעית:

אין יורד לתוך שדהו. לאכול מפירות שביעית דאסור בדריסת הרגל:

ואין אוכל מן הנוטות. מאותן פירות הנוטין חוץ לשדה שיכול ליקח מהן ואינו צריך ליכנס בתוך השדה ואע"ג דחן שביעית לא יאכל מהן כדאמרינן בגמרא אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו והאי נמי כיון דלפני שביעית הדירו חבירו כי אתי נמי שביעי אסור בהן:

ובשביעית. אבל אם הדירו בשביעית לא יורד לתוך שדהו:

אבל אוכל הוא מן הנוטות. הואיל ולא הוי ברשותו השתא כי מדיר ליה ובגמרא מפרש אמאי אינו יורד ואמאי אוכל הא ארעא נמי דהפקר היא:

נדר הימנו מאכל לפני שביעית. אבל לא נדר הימנו הנאה לכו מטי שביעית יורד ואינו אוכל דהא לא הדירו אלא מן מאכל אבל אינו אוכל כדפרישית לעיל דאדם אוסר דבר שברשותו אפי' לאחר שיצא מרשותו:

ובשביעי'. הדירו בשביעי': יורד ואוכל דעכשו יצא מרשותו ואית דנפרש המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא ירד לתוך שדהו לפני שביעית ולא יאכל מן הנוטות כיון דהדירו ובשביעית כלומר אם הגיעה שביעית לא ירד לתוך שדהו כו' ולישנא קמא עיקר:

נמי דאמרי תרוייהו נכסי אלו עליך. כלומר כל נכסי עליך בכל מקום שהן:

ואין אוכל מן הנוטות. ואע"פ שהגיע שביעית ושל הפקר הן:

ואם בשביעית נדר. דהשתא לאו ברשותו הוא ולא מצי מדיר לה מנייהו אוכל מן הנוטות:

ר' יוחנן ור"ל דאמרי. הגיע שביעית אין יורד אבל אוכל מן הנוטות:

אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו. דכיון דבשעה שאסר הוויין ברשותיה אפילו לכו הגיע שביעית נפקן מרשותיה אפילו הכי אסורין עליו:

ר' יוחנן ור"ל סבר אין אדם כו'. ומשום הכי כי הגיע שביעית דנפקא מרשותיה אוכל הוא מן הנוטות:

ותסברא. דבהאי טעמא פליגי:

ומי איכא למ"ד אין אדם אוסר כו'. ור' יוחנן ור"ל הכי סבירא להו:

אם כן. דמשום האי טעמא פליגי ואמרי דאוכל הוא בשביעית:

ליפליגי בנכסים אלו. אפי' היכא. דאמר נכסים אלו עליך ולימרו ר' יוחנן ור"ל דאוכל בשביעית משום הטעם דאמר אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו כ"ש היכא דאמי נכסי דמשמע כל זמן שהן ברשותו אלא מדלא פליגי בנכסים אלו אלא בנכסי ש"מ דלית להו האי סברא ועוד היכי מצי אמר לעולם דאין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו והתנן דאוסר:

האומר לבנו קונם שאתה נהנה לי. כלומר שאי אתה נהנה לי מכל נכסי:

מת יירשנו. שלא אסר עליו אלא כל זמן שהנכסים שלו לפיכך יירשנו אם מת:

ואם נדר בחייו ובמותו. כיון דמפרש במותו מת לא יירשנו אלמא דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו לאחר מותו:

שאני הכא דאמר בחייו ובמותו. אבל היכא דאמר בסתם אימא לעולם אין אדם אוסר וכו':

מ"מ קשיא. כדאמרינן אי בהאי טעמא פליגי ליפליגו בנכסים אלו:

אלא בנכסים אלו כ"ע לא פליגי. דמשמע נכסים אלו לעולם:

כי פליגי דיאמר נכסי. ר' יוחנן ור"ל סברי היכא דאמר נכסי אין אדם אוסר וכו' דנכסי משמע כל זמן שהן ברשותי ורב ושמואל סברי אפ. ילו אמר נכסי (אמר) אדם אוסר דבר וכו':

מב, א מְשַׁנָּה

המודר הנאה מחבירו:

לפני שביעית - אינו יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הנוטות.

ובשביעית - אינו יורד לתוך שדהו, אֶבֶל אוֹכֵל הוּא מִן הַנּוֹטוֹת.

נדר הימנו מאכל:

לפני שביעית - יורד לתוך שדהו,

ואינו אוכל מן הפירות, ובשביעית - יורד ואוכל.

גְּמָרָא

רב ושמואל דאמרי תרוייהו:

"נכסים אלו עליך":

לפני שביעית - אין יורד לתוך שדהו,

ואינו אוכל מן הנוטות, אף על פי שהגיע שביעית.

ואם בשביעית נדר - אין יורד לתוך שדהו,

אֶבֶל אוֹכֵל מִן הַנּוֹטוֹת.

ורבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו:

"נכסי עליך":

לפני שביעית - אין יורד לתוך שדהו,

ואין אוכל מן הנוטות,

הגיע שביעית - אינו יורד לתוך שדהו,

אֶבֶל אוֹכֵל הוּא אֶת הַנּוֹטוֹת.

לימא בהא קמיפליגי,

דרב ושמואל סברי: אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו.

ורבי יוחנן וריש לקיש סברי: אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו.

ותסברא?!

מי איכא למאן דאמר אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו?!

אם כן, ויפליגי ב"נכסים אלו", וכל שכן ב"נכסי"!

ותו, הא תנן: דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו,

דתנן:

"האומר לבנו: קונם שאתה נהנה לי",

מת - יירשנו.

מב, ב בְּחַיּוֹ וּבְמוֹתוֹ: אִם מֵת - לֹא יִירָשְׁנוּ!

שאני הכא, דקא אמר ליה: "בחייו ובמותו".

מכל מקום קשיא!

אלא, ב"נכסים אלו" - כולי עלמא לא פליגי.

כי פליגי ב"נכסי" -

רב ושמואל סברי: לא שנא: "נכסים אלו", לא שנא: "נכסי", אדם אוסר.

ורבי יוחנן וריש לקיש סברי: "נכסים אלו" אדם אוסר, "נכסי" - אין אדם אוסר.

ומי איכא למאן דאמר: לא שנא "נכסים אלו" ולא שנא "נכסי"?

והא תנן:

¹ הוגה בהגהות הב"ח על פי כתב"

רפ"י

קונם לתוך ביתך שאני נכנס.
 כל זמן שהוא ביתך דהוי דומיא
 דנכסי עליך כיון שמת בעה"ב או
 שמכרו לאותו בית לאחר מותר
 ליכנס בו דהשתא אינו שלו אבל
 אמר לבית זה שאני נכנס דהוי
 משמע נכסים אלו דקא אסר
 הבית עליו לעולם אע"פ שמת
 או מכרו לאחר אסוי ליכנס בו
 אלמא דשאני בין נכסי לנכסים
 והיכי קאמרי רב ושמואל ל"ש
 נכסי ול"ש נכסים דאדם אוסר
 וכו': אלא כי אמרי רב ושמואל:

**האומר לחבירו: "קונם לתוך ביתך שאני נכנס", "שָׁדַךְ שְׁאֲנִי לִוְקַח" -
 מת או שִׁמְכְרוּ לְאַחַר - מוֹתֵר,
 "לְבֵית זֶה שְׁאֲנִי נִכְנָס", "שָׁדַךְ זֶה שְׁאֲנִי לִוְקַח" -
 מת או שִׁמְכְרוּ לְאַחַר - אֲסוּר!"**

**אֵלָּא, כִּי אָמְרֵי רַבֵּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ בְּ"נִכְסֵי",
 וְרַב וְשְׁמוּאֵל בְּ"נִכְסֵי אֱלוֹ", וְלֹא פְּלִיגִי.**

34. מב, ב

"וּבְשִׁבְעֵית אֵין יוֹרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, [אֲבָל אוֹכֵל הוּא מִן הַנְּטִיעוֹת הַנוֹטוֹת"].

מאי שְׁנָא ד' אוֹכֵל מִן הַנוֹטוֹת" דְּפִירֵי דְהַפְקִירָא אֵינּוּ,
אֲרַעָא נְמִי אֲפַקְרָה!

אָמַר עוּלָא:
בְּעוּמְדִין אֵילָנוֹת עַל הַגְּבוּלִים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיקִים אָמַר:
גְּזִירָה שְׁמָא יִשְׁהָא בְּעַמִּידָה.

כ"י

בעומדים אילנות על הגבולין.
לחוץ שיכול לתלוש מן הפירות
מבחוץ משי"ה אינו יורד דהא
דרחמנא אפקריה לארעא גבי
שביעית לצורך אכילה ועכשיו
לא היה נכנס לצורך אכילה:

ר"ש בן אליקים אמר. הא
דקתני אוכל מן הנוטות ודאי
כדקאמרת כגון דעומדין על
הגבולין משום שיכול להושיט
ידו וליקח מבחוץ אבל אין
עומדין על הגבולין אינו יורד
לתוך שדהו דאסור לו לירד
לשם:

גזירה שמא ישהא בעמידה.
דלאחר שאכל עומד לו לשם
וקמיתהני מנכסים דמדיר
ואסור דהאי דאפקריה רחמנא
כל זמן שהוא אוכל אז יכול
לעמוד לשם דהפקר הוא אבל
שלא לצורך אכילה לא
אפקריה:

35. מב, ב - מג, א

רפ"י

מתני'

המודר הנאה מחבירו לא
ישאיל לו. שאלה בכלים הלואה
במעות:

גמ'

בשלמא לא ילונו. מדיר למודר
דודאי קמהני ליה הנאה
מפורסמת:

אבל לא ילוה ממנו. המדיר מן
המודר:

מאי הנאה. קא מטי ליה למודר
ממאי דאוזקיף למדיר:

ובשלמא לא ילוה ממנו. מצי
נמי למימר דקא מיתהניי בכה"ג
כגון דאוזפיה מעות הרעות וקא
משלם ליה היאך יפות ולא יקח
ממנו משכחת לה דקא מתהני
בזביגא דרמי על אפיה:

אלא לא ישאל ממנו. מאי הנאה
מטי למודר כי משאיל לו כליו
הא קא מפחית ודאי לההיא כלי
ולא מעלי ליה דסתם שאלה הכי
הוא:

כגון שנדרו זה מזה. דשניהם
אסורים זה בזה:

גזירה לשאול כו'. דאי שרית
ליה לשאול אתי נמי להשאיל:

משנה

המודר הנאה מחבירו:
לא ישאילנו ולא ישאל ממנו,
לא ילונו ולא ילוה ממנו,
ולא ימכור לו ולא יקח ממנו.

מג, א גמרא

בשלמא "לא ילונו" דקא מהני ליה. אלא "לא ילוה הימנו" - מאי קא מהני ליה?

ובשלמא "לא ילוה הימנו ולא יקח הימנו" דקמיתהני מיניה,
אלא "לא ישאל הימנו" - מאי קא מיתהני מיניה?

אמר רבי יוסי ברבי הנינא:
כגון שנדרו הנאה זה מזה.

אפיי אמר:
גזירה לשאול משום להשאיל,
וכן בכולהו - גזירה.

מתני'

אמר לו השאילני פרתך. לאו במודר ומדיר עסקינן :
אינה פנויה. דמלאכתו היה עושה ונתעצב השואל כנגד המשאל ואומר הואיל וסרבת להשאילה לי :
קונם שדה שאני חורש. שלא אחרוש שדי בפרתך עולמית ואח"כ השאילה לו רואין אם הוא פרוזי ודרכי לחרוש שדהו הוא אסור לחרוש שדהו באותה פרה :
וכל אדם מותר. דודאי כי נדר אדעתיה דנפשיה נדר ולא אדעתא דעלמא וכל אדם מותרים לחרוש לו שדהו באותה פרה :
ואם אין דרכו לחרוש. שיש לו אריסין החורשין בשבילו :
הוא וכל אדם אסורים. דודאי כי נדר אדעתא דכולי עלמא נדר : המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך המדיר אצל חנוני וכו' ובא חנוני ונוטל מעותיו מן המדיר. אבל בפירוש אסור לומר לו דאם כן הוה ליה חנוני שליח ושלוחו של אדם כמותו :
ו' יוסי אוסר. בה במניחו על הסלע או על הגדר :

גמ'

א"ר יוחנן מאי טעמא דר' יוסי. דלא חשיב ליה הפקר דקא אסר ליה ליטלו דכי מתהני מיניה ממש דמי ואסור :
מה מתנה. לא זכי בה מקבל עד דאתיא לידיה :
אף הפקר. נמי לא נפיק מרשות מפקיר עד דאתי ליד זוכה הילכך בהדי דשקיל ליה היאך מעל הסלע כמאן דשקיל ליה מידו ממש דמי ואסור :
מתיב ר' אבא. ברייתא היא דקתני נמי מניח על הסלע והלה נוטל ואוכל :
א"ר יוסי אימתי. אני אוסר בזמן שנדרו קודם להפקרו דהשתא מסתברא טעמא דאסור משום דכשהדירו מכל נכסיו הדירו ואפילו כי הפקירן אסור בהן :

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו מותר. דמסתמא כי מדי אינש על מה דאית ליה ברשותיה הוא דאדריה ולא על מה שכבר הפקיר ואדחכי מותר ואי אמרת טעמא דרבי יוסי משום דלא הוי הפקר עד דאתיא לרשות זוכה מה לי נדרו קודם כו' הא כי נדר האי אכתי לא זכה ביה שום אדם ואמאי מותר :
היינו טעמא דשרי דכל המדיר אין דעתו על מה שהפקיר. אלא על מה שעדיין ברשותו ואדחכי מותר :
מתיב רבא כו' מקצתן לראשון וכולן לשני. שכ"מ שכתב מקצת נכסיו לאחד והשאר כולן כתב לשני :
ראשון קנה שני לא קנה. ואם עמד חוזר בשני ואינו חוזר בראשון לפי שכשכתב לראשון שייר לעצמו מה שנתן אחר כך לשני ומן השני חוזר דלא שייר כלום ומשי"ה לא קנה ואי אמרת לא הוי מתנה עד דמטי ליד מקבל אמאי קנה ראשון טפי משני הא כיון דלא אתי לידיה לא הוי שלו וכי היכי דשל שני הוי שיויר לראשון איכא למימר נמי דשל ראשון הוי שיויר לשני הואיל וברשותו של נתון הן אכתי כל זמן דלא אתי לידיה דהאי אלא מדקנה ראשון ש"מ ליתא להא דר' יוחנן דאמר לא. זכי מקבל עד דאתיא לידיה :
אלא אמר רבא. לעולם קסבר רבי יוסי דמן התורה הויא מתנה לאלתר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה והואיל ומשעה שהפקירו הוי הפקר ומאי טעמא דר' יוסי דאסר הכא במתניתין :

היינו טעמא דרבי יוסי. דלא אמר דליהוי הפקר :
משום מתנת בית חורון. כדתנן בפרקיין לקמן (דף מח.) דמוכחא מילתא דלא נתנה לחברו אלא בשביל שיבא אביו ויאכל והכא נמי אי אמרינן הוי הפקר כיון דאין שם אחר מיחזי דבשביל מודר ממש הפקיר והיינו דומיא דבית חורון הלכך אוקמינן אדרבנן דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ואית דמפרשי אלא אמר רבא לעולם לר' יוסי מדאורייתא לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ולא דמי למתנה ומדרבנן הוא דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה כדאמר' לקמן כדי שלא תשתכח תורת הפקר והכא במתני' כו' :
המפקיר את שדהו כל ג' ימים הראשונים יכול לחזור בו. בין אמר אין רצוני שיהא הפקר דחזר בו ובין זכה בו איהו בתוך ג' ימים ושם הפקר לא חייל ביה ולא פקע ליה מידי מעשר דהפקר פטור מן המעשר כדקאמרין (שבת דף סח.) ונשמר פרט להפקר :
מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו. ופטור מן המעשר כל מאן דזכי ביה :

משנה

אמר לו: "השאילני פרתך".
אמר לו: אינה פנויה.
אמר: "קונם שדי שאני חורש בה לעולם".
אם היה דרכו לחרוש - הוא אסור, וכל אדם מותרים.
ואם אין דרכו לחרוש - הוא וכל אדם אסורין.

המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל.
הולך אצל החנוני ואומר: איש פלוני נודר ממני הנאה ואיני יודע מה!
והוא נותן לו, וכא ונוטל מזה.

היה ביתו לבנות, גדרו לגדור, שדהו לקצור,
הולך אצל הפועלים ואומר: איש פלוני מודר ממני הנאה ואיני יודע נ
והו עושין עמו, ובאין ונוטלין שכר מזה.
היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל,
נותן לאחד לשום מתנה, והלה מותר בה.
אם אין עמיהם אחר - מניח על הסלע או על הגדר,
ואומר: הרי הן מופקדים לכל מי שיחפוף,
והלה נוטל ואוכל.
ורבי יוסי: אוסר.

גמרא

אמר רבי יוחנן:
מאי טעמא דרבי יוסי?
קסבר: הפקר כמתנה.
מה מתנה עד דאתיא מרשות נתון לרשות מקבל,
אף הפקר עד דאתיא לרשות זוכה.

מתיב רבי אבא:
"והלה נוטל ואוכל
ורבי יוסי: אוסר".
"אמר רבי יוסי:
אימתי? בזמן שנדרו קודם להפקירו,
אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו - הרי זה מותר".

מגב, ואי אמרת: עד דאתי לרשות זוכה,
מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו?

הוא מותיב לה, והוא משני לה,
כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר.

מתיב רבא:
"מקצתן לראשון וכולן לשני",
ראשון - קנה.
שני - לא קנה!"

אלא אמר רבא:
היינו טעמא דרבי יוסי:
גזירה משום מתנת בית חורון.

תניא:
"המפקיר את שדהו,
כל שלשה ימים - יכול לחזור בו,
מבא ואילך - אין יכול לחזור בו.

רפ"י

אמר תהא שדה. מופקרת לשבוע אי לשמיטה אחת עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו. אפילו בסוף שבת או בסוף חודש: **משזכה בה בין הוא בין אחר.** אפילו תוך שעה משהפקירו זכה בה שום אדם או הוא בעצמו ליום הפקר הוי הפקר דקסבר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה יכיה דידיה או דאחר לא חשיבא מידי עד דרפק בה פורתא כדאמר במסכת עירובין בפרק עושין פסין (דף כה.) בההיא איתתא דעבדא מחיצה בנכסי הגר אתא ההוא גברא רפק בה פורתא ואוקמוה רבנן בידיה דההוא גברא:

רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. רישא דאמר משלשה ימים ואילך אפילו לא אתא לרשות זוכה אין יכול לחזור בו דהוי הפקר רבנן היא ובדין הוא דאפילו מיום ראשון הוי הפקר אלא מפני הרמאים כדאמר רבה. לקמן לדברי הכל וסיפא רבי יוסי דאמר עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו דאמר דלא הוי הפקר מדאורייתא עד דאתי לרשות זוכה ומשום הכי קתני יכול לחזור בו כר"י:

אמר עולא סיפא נמי רבנן היא. דודאי מדאורייתא אע"ג דלא אתיא לרשות זוכה הוי הפקר לאלתר ואפילו מיום ראשון והאי דאמר כל שלשה ימים יכול לחזור דלגביה לא חשיבא הפקר מפני הרמאים דלכולי עלמא אית להו דרבה דאמר מפני הרמאים דהדרי ומחוזקי בהו ואמרנן דלא הוי הפקר עד שלשם ימים וסיפא דאמר עד שלא זכה בה לא הוי הפקר דמשמע עד דאתי לרשות זוכה היינו טעמא דשאני חדש ושנה ושבוע דלא שכיחן דאין דרכן של בני אדם להפקיר לזמן וכיון דזה שינה לכך אמרו חכמים דלא ליהוי הפקר לאפקועי ממעשר כל זמן דלא אתי לרשות זוכה:

ר"ל אמר מדסיפא ר"י. דמשמע דלא ליהוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה: **רישא נמי.** בתוך ג' ולאחר ג' רבי יוסי היא ורישא היינו טעם דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה:

משום דלא לישתכח תורת הפקר. דמדאורייתא ודאי לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ולעולם כל זמן דלא אתא ליד זוכה לא הוי הפקר גמור וחייב חיוב דתרומה ומעשר והאי דאוקמוה רבנן אתורת הפקר לאו משום לאפקועי מתרומה ומעשר דכיון דמדאורייתא חייב דלאו הפקר הוא לא מפקעי ליה רבנן מתרומה ומעשר דלאו כל כמיניה אלא כדי שלא תשתכח תורת הפקר ומי"מ גבי שנה ושבוע כיון דלא שכיח אוקמוה רבנן אדאורייתא דלא הוי הפקר עד דאתי ליד זוכה דלא גזרו ביה רבנן משום שלא תשתכח תורת הפקר:

אי הכי אפילו מיום ראשון ליהוי הפקר. כדי שלא תשתכח כו': **אמר רבה.** בדין הוא דלהוי הפקר מדרבנן אלא מפני הרמאים דבעי לאפקועי שדות מתרומה ומעשר ואפקרי להו ואי אמרנן דלאלתר הוי הפקר ופטור מן המעשר הדרי מחוזקי בהו ואדהכי כל שלשה ימים לא הוי הפקר לגבי איהו דסברי מתוך כך אתי ומחוזקי ביה והוי דיליה ומימנעי ולא מפקרי ולעולם אפילו לאחר שלשה ימים לא הוי הפקר מדאורייתא עד דאתי לרשות זוכה:

ופריך אבל מדאורייתא לא הוי הפקר **ודילמא אתי לעשורי מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור.** דכיון דאמרת דכל שלשה ימים לא הוי הפקר לא מדאורייתא ולא מדרבנן ואמרנן ליה דליתרום האי דהפקיר סבר המפקיר ודאי מדאורייתא הוי הפקר והפקר פטור מלאפרושי מיניה תרומה ומעשר אלא מדרבנן הוא דמחייבי לאפרושי מפני הרמאים ואתו לעשורי מן החיוב על הפטור דדילמא אית ליה עציץ שאינו נקוב דחייב לעשורי מדרבנן ולא מדאורייתא דלא קרינא ביה היוצא השדה ואמר האי מדרבנן והאי מדרבנן ומפרשי מהאי דהפקר אהאי עציץ שאינו נקוב והתורה אמרה והרמותם ממנו מן החיוב על החיוב ולא מן הפטור על החיוב מפני שנראה כפודה תרומה כאדם זה שפודה הקדשו במעות ותרומה ומעשר אין להם פדיון לעולם הלכך אפילו מן החיוב לא אמרו לתרום אלא מן המוקף ומי"מ אם תרם מזה על זה שלא מן המוקף תרומה הואיל שזה זה חייב הוא. ל"א אם אמרת דמכאן ואילך אין יכול לחזור בו דמדרבנן הוי הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר השתא נמי אתי מיניה חורבא דהאי מפקיר סבר אפילו מדאורייתא הוי הפקר והאי דמחייב תרומה ומעשר מדרבנן הוא ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. ע"א דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור דאם הוי מאה כורין נ' של חיוב וחמשים של פטור והפרישי מן החיוב על הפטור כור דהשתא מפקע ליה לההוא כור מתורת חלה ואתי מיניה חורבא לעולם: לא אתי לידי תקלה דאמרי ליה כי מעשרת מהאי הפקר מיניה וביה:

מיתבי המפקיר את כרמו ולשחר עמד ובצרו. וזכה ביה איהו עצמו:

חיוב בפרט ועוללות. כמו משאר כרם: **ופטור מן המעשר.** דחשבינן. ליה הפקר ואדהכי מחייב מהני טפי ממעשר דכתיב בהו תעזוב יתירא כדאמרנן בב"ק בפרק הגוזל (דף צד.) שאני פרט דכתיב ביה תעזוב יתירה חד בפרשת אמור אל הכהנים וחד בקדושים תהיו דמשמע אפילו דהפקר חייב אבל במעשר דלא כתיב ביה תעזוב יתירא פטור מדאורייתא אבל מדרבנן חייב:

בשלמא לעולא. דמוקים לברייתא דלעיל דקתני ג' ימים יכול לחזור בו דמדאורייתא הוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה אבל רבנן הוא דאמור דלא הוי הפקר עד לאחר שלשה ימים מפני הרמאים הא נמי דתני הכא פטור ממעשר והוי הפקר דאורייתא קאמר אבל מדרבנן חייב מפני הרמאים:

אלא לריש לקיש. דאוקים לה לברייתא דלעיל אליבא דרבי יוסי דאמר ג' ימים לא הוי הפקר אפילו מדאורייתא דלאחר ג' ימים לא הוי הפקר אלא מדרבנן דגזרו שלא תשתכח תורת הפקר אמאי אם בצרו לחמר פטור מן המעשר האמר ר' יוסי דאפילו מדרבנן לא הוי הפקר עד לאחר שלשה ימים:

אמר לך ר"ל כי אמרי אנא לרבי יוסי. אבל הך דקתני ולשחר השכים ובצרו פטור מן המעשר:

רבנן היא. דאמרי במתניתין לאלתר הוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה **ואיבעית אימא.** כי פליג ר' יוסי עלייהו דרבנן דאמרי לא הוי הפקר: **כגון דילא אפקריה אלא באפי תרי.** ואדהכי הכי קתני ר' יוסי במתניתין דאסור דלא הוי הפקר כל זמן דלא אתא ליד זוכה אבל היכא דאפקריה באפי ב' תלתא הוי הפקר ואע"ג דלא אתא ליד זוכה וכי קתני דפטור מן המעשר דאפקריה באפי ב' תלתא: **ו' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפי' בחד הוי הפקר.** דאע"ג דלא הגיע לרשות זוכה הוי הפקר לאלתר:

מד,א אמר: "תהא שדה זו מופקרת ליום אחד", לשבת אחת, לחדש אחד, לשנה אחת, לשבוע אחת עד שלא זכה בה, בין הוא בין אחר - יכול לחזור בו. משזכה בה, בין הוא בין אחר - אין יכול לחזור בו."

רישא רבנן, סיפא רבי יוסי!?

אמר עולא:

סיפא נמי רבנן היא.

אי הכי, אמאי "עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר, יכול לחזור בו"?

שאני "שנה" ו"שבוע" דלא שכיחי.

ריש לקיש אמר:

מדסיפא רבי יוסי, רישא נמי רבי יוסי.

ורישא היינו טעמא - דלא לישתכח תורת הפקר.

אי הכי, אפילו מיום הראשון נמי ליהוי הפקר!

אמר רבה:

מפני הרמאים, דמפקירין והדרין בהון.

אבל דאורייתא לא הוי הפקר!

מד,ב ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור, ומן הפטור על החיוב!

דאמרנן ליה: כי מעשרת עשר מיניה וביה.

מיתבי:

"המפקיר את כרמו, ולשחר עמד ובצרו - חייב בפרט ועוללות ובשכחה ובפאה. ופטור מן המעשר."

בשלמא לעולא דרבנן קתני לה, ודאורייתא קתני לה אלא לריש לקיש, אמאי פטור מן המעשר?

אמר לך:

כי אמרי אנא לרבי יוסי,

הא - רבנן היא.

מה, איבעית אימא:

הא - דאפקריה באנפי תרין.

והא - דאפקריה באפי תלתא.

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוּדָה:

כל המפקיר בפני שלשה - הוי הפקר,

בפני שנים - לא הוי הפקר.

ורבי יהושע בן לוי אמר:

דבר תורה אפילו באחד - הוי הפקר.

ומה טעם אמרו בשלשה?

כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעדין.

הדרן עלך אין בין המודר